

НАЧИН ИЗРАДЕ ПРОГРАМА

ЗА ЗАШТИТУ ЖЕНА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ И У ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА И ДРУГИХ ОБЛИКА РОДНО ЗАСНОВАНОГ НАСИЉА У АП ВОЈВОДИНИ ЗА ПЕРИОД ОД 2015. ДО 2020. ГОДИНЕ.

Скупштина АП Војводине је септембра 2008. године усвојила Стратегију за заштиту од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини за период од 2008. до 2012. године („Сл. лист АП Војводине”, бр. 20/2008) – у даљем тексту: Стратегија. Стратегија је представљала први стратешки документ у Републици Србији, који је био усмерен на превенцију и заштиту од насиља у породици и у партнерским односима. Стратегија је у периоду од 2009. године до краја јуна 2013. године успешно спроведена, а реализацијом мера руководио је Покрајински секретаријат за рад, запошљавање и равноправност полова (од јула 2012. године наставио са радом као Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова). Информацију о спровођењу Стратегије размотрала је и прихватила Влада АП Војводине на својој седници одржаној 5. фебруара 2014. године.

Имајући у виду потребу да се настави развој оквира за сузбијање насиља над женама у породично-партнерском односу и обезбеди одрживост резултата остварених у претходном периоду, Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова иницирао је у мају 2013. године формирање радне групе¹ за израду новог документа с циљем сузбијања насиља над женама у породици и у партнерским односима на територији АП Војводине.

Рад групе заснивао се на искуствима спровођења претходне покрајинске Стратегије, а посебно на налазима и препорукама екстерне евалуације, која је спроведена у оквиру пројекта По-

¹ Чланице и чланови радне групе: Тања Игњатовић (координаторка радне групе) и Вања Мацановић – НВО Аутономни женски центар из Београда, Марија Срдић – НВО Центар за подршку женама из Кикинде, Свјетлана Тимотић и Ивана Николић – НВО Из круга – Војводина из Новог Сада, Марија Ковачев и Сања Нешић – Удружење Рома Нови Бечеј, Тања Павлов – НВО Група 484 из Београда, Слободан Јосимовић – Основно јавно тужилаштво у Зрењанину, Светлана Грбо – Центар за социјални рад Града Зрењанина, Иван Радин и Драган Јекић – Полицијска управа у Зрењанину, Драгана Гардиновачки – Прекршajни суд у Зрењанину, Силвија Крањц – Центар за социјални рад Града Сомбора, Босиљка Остовић Павићевић – Полицијска управа у Сомбору, Јелица Бојанић Керкез – Апелациони суд у Новом Саду, Јадранка Буљевић – Основни суд у Новом Саду, Босиљка Бикановић – Медицински факултет Универзитета у Београду, Рањел Милошевић – Министарство унутрашњих послова Владе Републике Србије, Даница Тодоров – Покрајински заштитник грађана – Омбудсман, Тијана Павлов – Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине-националне заједнице, Биљана Делић и Томислав Богумић – Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију, Јована Реба и Снежана Станковић – Покрајински секретаријат за спорт и омладину, Ивана Копривица, Татјана Лазор Обрадовић и Анђелија Ђоловић – Покрајински завод за социјалну заштиту, Весна Шијачки и Владислава Игић – Покрајински завод за равноправност полова, Анита Беретић, Марина Илеш, Маја Бранковић Ђундић, Наташа Окић и Драган Божанић – Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова

крајинског секретаријата за привреду, запошљавање и равноправност полова „Ка свеобухватном систему за сузбијање насиља над женама у Војводини”, а који је реализован од 2009. године до јуна 2013. године и конципиран као подршка спровођењу Стратегије. Такође, на конципирање садржаја новог документа утицали су и Закључна запажања Комитета Уједињених нација о Другом и трећем извештају Републике Србије о спровођењу Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације жена, и нарочито Конвенција Савета Европе против насиља над женама и насиља у породици, која је у Републици Србији ратификована 31.11.2013. године и која дефинише бројне обавезе државе у овој области. Радна група такође је ускладила текст с релевантним државним документима који су усвојени у периоду од почетка реализације прве Стратегије (2009. године) до данас (видети Поглавље I).

Радна група је до маја 2014. године израдила први нацрт Програма који је обухватио следећа поглавља:

- I Увод – кратак приказ међународних докумената, домаћих закона и одлука Аутономне покрајине Војводине, као и претпоставке за израду Програма;
- II Анализа стања – приказ кључних података о стању у Аутономној покрајини Војводини у области насиља над женама у породици и партнерским односима и институционалном одговору на овај феномен у домену превенције и заштите од насиља над женама и родно заснованог насиља;
- III Циљеви – дугорочни циљ и четири краткорочна циља;
- IV Мере за спречавање насиља – организоване у пет посебних поглавља:
 1. Опште правне и политичке мере;
 2. Превентивне мере;
 3. Заштита и подршка;
 4. Праћење и процена ефеката;
- V Препоруке републичким органима;
- VI Завршне одредбе.

Поред нацрта Програма, израђена су и три документа (додатка):

- Одређење приступа и коришћених појмова;
- Предлог практичне политике за економско оснаживање жена које су преживеле насиље у породичном или партнерском контексту;
- Програм за унапређивање превенције и заштите жена из маргинализованих група од насиља у партнерским односима

Саставни део овог Програма представља и Кодекс родно осетљивог медијског извештавања² (додатак бр. 4).

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова организовао је јавну расправу 24.6.2014. године. Радна група је интегрисала пристигле коментаре с јавне расправе у завршну верзију Програма, које је 15. августа 2014. године предала Покрајинском секретаријату за привреду, запошљавање и равноправност полова.

Датум:

ПРОГРАМ ЗА ЗАШТИТУ ЖЕНА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ И У ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА И ДРУГИХ ОБЛИКА РОДНО ЗАСНОВАНОГ НАСИЉА У АП ВОЈВОДИНИ ЗА ПЕРИОД ОД 2015. ДО 2020. ГОДИНЕ.

I

УВОД

Међународне обавезе државе, кључна међународна документа Насиље према женама и насиље у породици представљају различите облике родно заснованог насиља, које у несразмерној

² Кодекс родно осетљивог медијског извештавања, Жене то могу у медијима, 2005/2006, НВО Пешчаник, Крушевац

мери погађа жене и представља вид дискриминације жена. Насиље у породици угрожава остваривање основних људских права и слобода жена. Међународна повеља људских права, као и сви други међународни и регионални документи, који постављају стандарде међународног права у погледу људских права, обавезују државе да испуњавају, штите и поштују људска права и слободу на основу равноправности жена и мушкараца. Отуда проистиче обавеза држава не само да забране кршење људских права жена, него и да предузимају активне мере спречавања и заштите. Обавеза држава јесте да обезбеде да се насиље у породици не дешава, а ако се оно деси да заштите жртве.

Усвајањем Закона о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици („Сл. гласник РС - Међународни уговори”, бр. 12/2013), који је ступио на снагу 8. новембра 2013. године, Република Србија наставила је процес усклађивања свог законодавства и поступања надлежних институција с постављеним међународним стандардима у овој области. Стога ће се и овај Програм првенствено ослањати на стандарде предвиђене предметном Конвенцијом, али и на до сада преузете обавезе које проистичу из ових докумената:

- Општа декларација УН о људским правима (1946);
- Конвенција УН о елиминацији свих облика дискриминације жена (CEDAW) (U.N. Doc. A/34/46) и Општа препорука бр. 19 Комитета за елиминацију свих облика дискриминације жена (U.N.Doc. A/47/38) 1992 – захтевају предузимање свих неопходних мера ради елиминисања дискриминације према женама и сузбијања насиља у породици, укључујући усвајање специфичне легислативе о насиљу у породици, кривичне санкције за починиоце насиља, грађанске правне лекове, превентивне и заштитне мере;
- Декларација УН против насиља над женама (A/Res/48/104) 1993 – конкретизује акције које би држава требало да предузме ради елиминисања насиља у породици: одговарајуће кривично законодавство, развијање националних планова акције, обезбеђивање услуга и ресурса за жене жртве насиља, обука и родна сензибилизација јавних службеника, те обезбеђивање ресурса из владиног буџета ради борбе против насиља у породици;
- Резолуција Комисије УН за људска права 2003/45, Елиминација насиља над женама (E/CN.4/2003/L.11/Add.4) – владе имају „афирмативну обавезу да унапређују и штите људска права жена и девојчица и морају са дужном прилежношћу спречавати, истраживати и кажњавати све акте насиља над женама и девојчицама”;
- Конвенција УН о правима детета (1989) – истиче да су државе обавезне да предузимају „све одговарајуће законодавне, административне, социјалне и образовне мере ради заштите детета од свих облика физичког и менталног насиља”;
- Пекиншка декларација и Платформа за акцију A/CONF.177/20, chap. I (1995) – у области насиља у породици као приоритетно питање препоручено је преиспитивање и ревизија законодавства и предузимање других потребних мера, уз формирање одговарајућих механизма како би се обезбедило да све жене уживају заштиту од насиља у породици, које треба да се третира као кривично дело кажњиво законом (т. 124–126);
- Препорука 1450 (2000) Парламентарне скупштине Савета Европе о насиљу над женама у Европи – препоручује стварање европског програма за борбу против насиља у породици;
- Препорука 1582 (2002) Парламентарне скупштине Савета Европе – подстиче државе чланице „да признају да имају обавезу да спречавају, истражују и кажњавају акте насиља у породици и да обезбеђују заштиту жртвама”;
- Препорука 2002 (5) Комитета министара Савета Европе о заштити жена од насиља – дефинише насиље у породици као „...насиље које се догађа у породици или домаћинству, укључујући, између осталог, физичку и психичку агресију, емоционално и психичко злостављање, силовање и сексуално злостављање, инцест, силовање

супружника, сталних или повремених партнера и ванбрачних супружника, кривична дела учињена у име части, обрезивање гениталија и полних органа и друге традиционалне праксе штетне за жене, као што су принудне удаје” (чл. 1а);

- Препорука 1681 (2004) Парламентарне скупштине Савета Европе „Кампања за борбу против насиља над женама у Европи” – „Акутна природа овог проблема мора приморати државе чланице Савета Европе да посматрају насиље у породици као национални политички приоритет и да се баве њиме у ширем политичком оквиру, уз учешће владе, парламента и цивилног друштва. Државе чланице имају обавезу под међународним правом да делују са дужном прилежношћу ради предузимања ефективних корака за окончање насиља над женама, укључујући насиље у породици, и заштиту жртва. Ако не желе да се сматрају одговорним, државе морају предузимати ефикасне мере спречавања и кажњавања таквих радњи од стране приватних лица и да штите жртве” (чл. 2).
- Препорука Р. (90) 2Е Комитета министара Савета Европе о социјалним мерама у вези са насиљем у породици односи се на предузимање превентивних и других мера у области информисања, раног уочавања и пријављивања насиља, те пружања помоћи, терапије, као и мера у корист деце, жена и учинилаца насиља и др.
- Препорука 1905 (2010) Парламентарне скупштине Савета Европе указује на потребу заштите деце која су сведоци насиља у породици;
- Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама од 2011. године („Сл. гласник РС – међународни уговори”, бр. 12/2013), – документ се односи на све видове насиља над женама, укључујући и насиље у породици, а примењује се на све жртве породичног насиља, дефинише кључне појмове из области насиља и дискриминације, утврђује конкретне обавезе држава у погледу предузимања превентивних и репресивних мера заштите, као и увођења хитних мера заштите и пружања подршке жртвама насиља, прописује принципе међународне сарадње и уводи механизме за праћење примене Конвенције.

Прописи на нивоу Републике Србије:

- Устав Републике Србије („Сл. гласник РС”, бр. 98/2006), јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности (чл. 15), забрањује непосредну и посредну дискриминацију на било којој основи (чл. 21. ст. 3), гарантује право на једнаку судску заштиту (чл. 21. ст. 2), правну помоћ (чл. 67), право на рехабилитацију и накнаду материјалне или нематеријалне штете проузроковане незаконитим или неправилним радом државних или других органа (чл. 35), право грађана на судску заштиту ако им је повређено или ускраћено неко људско или мањинско право, укључујући и обраћање међународним институцијама с циљем заштите зајемчених права (чл. 22.);
- Кривични законик („Сл. гласник РС”, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013), насиље у породици дефинише као кривично дело (чл. 194) за које је предвиђена новчана казна или затвор до једне године, односно казна затвора од три месеца до три године у случају тежих облика овог кривичног дела; непоштовање изречених мера заштите од насиља у породици, предвиђених Породичним законом, санкционише се новчаном казном или затвором до три месеца; а силовање у браку такође је санкционисано као кривично дело (чл. 178.);
- Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС”, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014), предвиђа додатну заштиту посебно осетљивих и заштићених сведока током трајања кривичног поступка и посебне мере заштите оштећених лица;

- Породични закон („Сл. гласник РС”, бр. 18/2005 и 72/2011 – др. закон), дефинише насиље у породици као „понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице” (чл. 197), те предвиђа врсте и трајање мера заштите које је суд овлашћен да донесе у посебном поступку (чл. 198);
- Закон о јавном реду и миру („Сл. гласник РС”, бр. 51/92, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 – др. закон и 85/2005 – др. закон), примењује се у прекршајном поступку у случајевима насиља у породици (чл. 6. ст. 1, 2. и 3);
- Закон о прекршајима („Сл. гласник РС”, бр. 65/2013), почео је да се примењује од 01.03.2014. године;
- Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица („Сл. гласник РС”, бр. 85/2005), садржи посебне одредбе о заштити малолетних лица која се у кривичном поступку појављују у својству оштећених;
- Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку („Сл. гласник РС”, бр. 85/2005), предвиђа мере за заштиту живота, здравља, физичког интегритета, слободе и имовине учесника у кривичном поступку, односно заштићеног лица;
- Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима („Сл. гласник РС”, бр. 32/2013);
- Закон о извршењу кривичних санкција („Сл. гласник РС”, бр. 55/2014);
- Закон о полицији („Сл. гласник РС”, бр. 101/2005, 63/2009 – одлука УС и 92/2011);
- Закон о оружју и муницији („Сл. гласник РС”, бр. 9/92, 53/93, 67/93, 48/94, 44/98, 39/2003, 101/2005 – др. закон, 85/2005 – др. закон, 27/2011 – одлука УС и 104/2013 – др. закон), онемогућава издавање одобрења за набављање ватреног оружја лицу осуђиваном за кривична дела силовања и насилничког понашања и против којег се води кривични поступак (чл. 8), као и да ће у случају наступања ових околности одобрење бити одузето (чл. 24);
- Закон о равноправности полова („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009);
- Закон о забрани дискриминације („Сл. гласник РС”, бр. 22/2009);
- Закон о социјалној заштити („Сл. гласник РС”, бр. 24/2011);
- Закон о заштити података о личности („Сл. гласник РС”, бр. 97/2008, 104/2009 – др. закон, 68/2012 – одлука УС и 107/2012);
- Закон о оглашавању („Сл. гласник РС”, бр. 79/2005);
- Уредба о националном програму здравствене заштите жена, деце и омладине („Сл. гласник РС”, бр. 28/2009);
- Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности („Сл. гласник РС”, бр. 15/2009), утврђује политику и циљеве државе у погледу елиминисања дискриминације жена и побољшања њиховог положаја у друштву;
- Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима („Сл. гласник РС”, бр. 27/2011), дефинише узроке и облике насиља и утврђује политику и циљеве државе у погледу спровођења заштите жена од свих облика партнерског и породичног насиља;
- Стратегија превенције и заштите од дискриминације („Сл. гласник РС”, бр. 60/2013);
- Општи протокол о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и партнерским односима (Влада РС, новембар 2011. године), утврђује обавезу међусобне сарадње и информисаности институција и њихово заједничко деловање у случајевима насиља у породици, а с циљем брзе и ефикасне заштите жртава породичног насиља;
- Посебни протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима (Министарство унутрашњих послова, фебруар 2013. године);

- Посебни протокол о поступању центра за социјални рад - органа старатељства у случајевима насиља у породици и женама у партнерским односима (Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, март 2013. године);
- Посебни протокол Министарства здравља Републике Србије за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу (Министарство здравља, 2010. година);
- Посебни протокол за правосудје у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима (Министарства правде и државне управе, јануар 2014. године);
- Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања (јануар 2009. године), прописује обавезе и активности државе ради спречавања свих облика и врста дискриминације, нарочито у погледу посебно осетљивих категорија лица међу којима су и жртве насиља у породици.

Прописи на нивоу АП Војводине:

- Статут Аутономне покрајине Војводине („Сл. лист АП Војводине”, бр. 20/2014);
- Покрајинска скупштинска одлука о спровођењу Статута Аутономне покрајине Војводине („Сл. лист АП Војводине”, бр. 20/2014);
- Закон о утврђивању надлежности Аутономне покрајине Војводине („Сл. гласник РС”, бр. 99/2009 и 67/2012 – одлука УС);
- Покрајинска скупштинска одлука о покрајинској управи („Сл. лист АПВ”, бр. 37/2014);
- Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском заштитнику грађана - омбудсману („Сл. лист АПВ”, бр. 37/2014 и 40/2014 испр.);
- Декларација о равноправности полова („Сл. лист АПВ”, бр. 14/2004);
- Покрајинска скупштинска одлука о равноправности полова („Сл. лист АП Војводине”, бр. 14/2004 и 18/2009 – промена назива акта);
- Покрајинска уредба о посебним облицима социјалне заштите у Аутономној покрајини Војводини („Сл. лист АП Војводине”, бр. 17/2002 и 18/2009 – промена назива акта).

II

АНАЛИЗА СТАЊА

ПОЧЕТНО СТАЊЕ

Неразвијеност институционалних механизма заштите од насиља у породици и насиља над женама представљала је основни проблем у моменту када је Стратегија почела да се спроводи. Као разлози за то навођени су недореченост прописа и непостојање системских решења у области породичне заштите, недостатак утврђених процедура у поступању, неразвијена сарадња међу институцијама и непостојање обавезе размене информација, као и разлози у вези с људским фактором – непрофесионалност и недовољна обученост стручњака/стручњациња који/које пружају заштиту, што укључује стереотипне ставове, минимизирање проблема и последица насиља у породици, те неспремност да се пруже подршка и информације о могућности заштите.

На нивоу АП Војводине није било успостављено систематско прикупљање и анализа података о насиљу у породици и насиљу над женама, што је онемогућавало сагледавање распрострањености и специфичности проблема, као и креирање адекватног институционалног одговора на насиље. Поступање институција неретко је карактерисала толеранција према насиљу у породици и блага казнена политика. Такође, није постојао преглед расположивих услуга и начина остваривања права на заштиту од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља, за сваку општину и на свим језицима у употреби у АП Војводини. На нивоу локалних самоуправа нису постојали развијени локални планови деловања који би пружили пуну заштиту жртвама насиља у породици.

Један од највећих проблема представљали су и неадекватни капацитети стручњака/стручњакиња који се у свом свакодневном послу баве насиљем у породици. Поред тога, нарочит проблем био је непријављивање случајева насиља услед притиска средине и неповерења у институције.

ОДГОВОР НА УОЧЕНЕ ПРОБЛЕМЕ

Препознајући потребу да се развију институционални механизми и системске мере заштите од насиља у породици и насиља над женама, Скупштина АП Војводине је септембра 2008. године усвојила Одлуку о Стратегији за заштиту од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља у Аутономној покрајини Војводини за период од 2008. до 2012. године („Сл. лист АП Војводине”, бр. 20/2008). Стратегија је представљала први стратешки документ у Републици Србији, који је био усмерен на превенцију и заштиту од насиља у партнерским односима.

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова, као предлагач и институција одговорна за спровођење Стратегије, средства за спровођење Стратегије обезбедио је уз финансијску подршку Фонда Уједињених нација за подршку акцијама против насиља над женама (United Nations Trust Fund to End Violence against Women – UNTF), који је на глобалном конкурсном подржао трогодишње спровођење Стратегије путем Пројекта „Ка свеобухватном систему за сузбијање насиља над женама у АП Војводини” (један од 21 подржаног пројекта међу 1023 пристигла), у износу од 990.970 америчких долара.

Из буџета Владе АП Војводине било је обезбеђено 1.400.000,00 динара. Учешће Владе огледало се и у обезбеђивању нефинансијске подршке спровођењу активности планираних у оквиру Стратегије: Управа за заједничке послове покрајинских органа обезбедила је значајну подршку у виду услуга штампања и умножавања материјала неопходних за реализацију Пројекта и пружања логистичке подршке приликом организације многобројних догађаја.

Осим подршке пројектним активностима, Влада АП Војводине, у сарадњи са Фондом Б92, подржала је изградњу сигурних кућа у Зрењанину, Панчеву и Сомбору, у укупном износу од 17.000.000,00 динара.

Током спровођења Стратегије у АП Војводини, позитивни помаци на националном и међународном нивоу, такође су утицали на унапређивање општег оквира за заштиту од насиља над женама у породици. Ту спада усвајање Закона о равноправности полова („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009), доношење Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности („Сл. гласник РС”, бр. 15/2009), Националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима („Сл. гласник РС”, бр. 27/2011), као и доношење Акционог плана за спровођење Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности за период од 2010. до 2015. године („Сл. гласник РС”, бр. 67/2010). Такође је донет Општи протокол о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима (2011. године), као и посебни протоколи о поступању представница/представника надлежних институција (центара за социјални рад, полицијских службеника, здравствених установа, правосудних органа). Важно је истаћи и доношење Закона о социјалној заштити 2011. године („Сл. гласник РС”, бр. 24/2011), који предвиђа услугу неопходне интервенције која се обезбеђује током 24 часа, уз обавезну сарадњу с другим надлежним органима и службама. Закон такође предвиђа могућност да услугу потребне социјалне заштите, а коју не могу у одговарајућем обиму обезбедити установе социјалне заштите, обезбеђује лиценциран пружалац услуге социјалне заштите (члан 64. Закона).

Кључни документи који утичу на даље активности у Републици Србији, укључујући и АП Војводину, на спречавање и сузбијање насиља над женама и насиља у породици, представљају Закључна запажања Комитета Уједињених нација о Другом и трећем извештају Републике Србије о спровођењу Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације жена и нарочито Кон-

венција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, коју је Република Србија ратификовала 31.10.2013. године и која дефинише бројне обавезе државе у овој области (видети у Уводу).

ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА, ЕВИДЕНЦИЈА, ДОКУМЕНТАЦИЈА И ИСТРАЖИВАЊА

Током 2009. године, у АП Војводини први пут је спроведено теренско истраживање о распрострањености насиља над женама и квалитету и доступности општих и специјализованих услуга за заштиту од насиља.³ Истраживање је спровело Виктимолошко друштво Србије. Истраживање показује да је насиље у породици озбиљан друштвени проблем у Војводини. Више од половине испитиваних жена одговорило је да су након свог пунолетства биле жртве неког облика насиља у породици. Скоро свака друга жена била је жртва психичког насиља, скоро свакој трећој жени је пређено физичким насиљем, а око трећине је и постало жртва физичког насиља. Скоро свака пета жена била је жртва прогањања, а нешто мање од десетине жена је одговорило да су доживеле сексуално насиље. Истраживањем је идентификовано и велико присуство насиља над децом у породицама у којима постоји насиље над женама.

Налази истраживања и даље указују на изражено неповерење жртава у државне органе, пре свега полицију и центре за социјални рад, као и незадовољство начином на који су их они третирали. Кључни извор незадовољства представља однос представника релевантних служби према жртвама, који се огледа у омаловажавању, потцењивању, окривљавању жртве, инертности, незаинтересованости, неразумевању проблема и одсуству емпатије. Подршка, професионализам, слушање и адекватно информисање јесу главни разлози због којих су испитанице биле задовољне радом државних служби. Удео жртава које се обраћају за помоћ невладиним организацијама и даље веома мали, али је веома мало и невладиних организација у АП Војводини које пружају помоћ жртвама насиља у породици. Информисаност о мерама заштите од насиља у породици још увек је на ниском нивоу, што говори у прилог потреби да се даље ради на подизању свести жена, посебно у сеоским срединама.

Убивства жена у породично-партнерском контексту у АП Војводини. Прикупљањем и анализом новинских чланака, Мрежа „Жене против насиља” дошла је до података да је током 2012. године на територији АП Војводине убијено 11 жена у породично-партнерском контексту, а у периоду од 1. јануара до 19. новембра 2013. године убијено је десет жена. Учиниоци у свим случајевима били су познати жени.⁴ Једанаест особа (шест малолетних) у 2012. години и дванаест особа у 2013. години остало је без мајке. Четири жене од 11 у 2012. години, и две жене од десет у 2013. години, пријавиле су насиље и пре него што се убиство десило, док је у осталим случајевима питање претходног пријављивања остало непознато. Уз претпоставку да нису сви случајеви доспели у медије, основано се може сумњати да су наведени бројеви већи.

Током 2010/2011. спроведено је истраживање „Кривично-правни одговор на насиље у породици – правосудна пракса у Војводини”.⁵ Предмет истраживања јесте поступање јавних тужилаштва и судова у Војводини у вођењу кривичног поступка за дело насиља у породици, док је циљ истраживања био да се установе проблеми у вези с правном квалификацијом дела и спровођењем самог поступка, као и ефекти скорашњих измена кривичног законодавства. Истраживањем је координирао Аутономни женски центар.

Основни налази истраживања показују да у већини случајева тужилац није обављао разговор ни са оштећеном, ни с лицем против кога је поднета кривична пријава (79,5%). Кривична пријава је одбачена у 66,7% предмета, а најчешће због недостатка доказа. Приметно је одбацивање кривичне пријаве у случајевима када жртва не одговара моделу „идеалне жртве” (када се брани, односно када је у питању реактивно насиље).

³ Весна Николић-Ристановић (ур.) (2010), Насиље у породици у Војводини, Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова, Нови Сад

⁴ Све жене убијене 2012. године, познавале су учиниоца, а од тога, њих пет је убио партнер, а три – супруг. Једну жену убио је отац, једну син, једну унук. У 2013, три жене је убио син, две супруг, две партнер. Једну жену је убио бивши партнер, једну бивши супруг и једну свекра.

⁵ Слађана Јовановић, Биљана Симеуновић-Патић, Вања Мацановић (2012), Кривичноправни одговор на насиље у породици у Војводини, Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова, Нови Сад

Међу лицима којима је изречена казна доминирају мушкарци (94%), старости између 33 године и 48 година, средњег образовања, запослени (42%), око половине их живи у граду, већином родитељи двоје или једног детета, они који раније нису осуђивани (60%) и урачунљиви (57%). У време извршења кривичног дела, око половине (52%) било их је у алкохолисаном стању, а доста њих болује од алкохолизма (39%). Међу жртвама доминирају особе женског пола (84,5%), старости између 33 године и 48 година (35%), најчешће су рођене и живе у граду, са завршеном средњом школом, с двоје деце или с једним дететом, а раније злостављање од стране учиниоца постојало је у 70% случајева. Само шестина жртва тражила је помоћ центара за социјални рад, невладиних организација, лекара или психолога. Доминирало је физичко насиље (92,8%), а у две трећине психичко, које је коинцидирало са случајевима физичког насиља.

Иако је кривична пријава подношена у року од неколико дана, време подношења оптужнице је трајало шест месеци (51%) или између шест месеци и годину дана (39,6%). Судска одлука је доношена најчешће од пола године до годину од подношења кривичне пријаве. У 20,5% случајева жртва се користила правом да не сведочи. Нову процесну меру забране прилажења одређеним лицима са електронским надзором или без њега, суд није ни у једном случају применио, док је мера привременог удаљавања из суднице док жртва сведочи изречена само у једном случају. Међу изреченим санкцијама доминирају мере упозорења (74,3% случајева), пре свега условна осуда (72,0%). Казна је изречена сваком петом учиниоцу. Олакшавајуће околности суд је нашао у 90,1% случајева, међу којима доминирају ранија неосуђиваност (23,7%) и родитељство (21,4%).

У истом истраживању, од укупно 606 тужилачких и судских предмета, малолетна лица препозната су као директне жртве насиља у породици у само 47 предмета (7,8%). Пријављени учиниоци насиља над малолетним лицима у највећем броју јесу особе мушког пола (29), биолошки родитељи (31), док је у два случаја поступак вођен у односу на очуха. Међу лицима којима је изречена кривична санкција у поступку пред првостепеним судом, код више од половине утврђено је да су били раније осуђивани, што је више него на укупном узорку (40%). Преовлађујући облик насиља над децом јесте физичко насиље (29), затим психичко (19), а у по једном случају било је констатовано постојање сексуалног и економског насиља. Учиниоци не признају дело или осуђивају везу с догађајем или пребацују одговорност на жртву, док се они који признају дело или не кају или изражавају само вербално кајање. У погледу структуре малолетних жртва преовладава нешто већа заступљеност девојчица (22) у односу на дечаке (18), деветоро деце било је предшколског, 14 основношколског и 15 средњошколског узраста. Нека деца су због насиља прекинула школовање. Раније злостављање детета од стране учиниоца постојало је чак у 27 случајева, док су у два случаја деца раније присуствовала злостављању другог члана породице. У нешто мање од половине случајева у којима је забележено раније злостављање, оно је било раније пријављено. Као последица вишегодишњег насиља, код три малолетна лица забележени су и покушаји суицида.

У шест случајева дете жртва се користило правом да не сведочи, а нема података о томе да је иједно дете променило исказ током поступка. Нову процесну меру забране прилажења одређеним лицима са електронским надзором или без надзора, суд ни у једном случају није применио. Што се тиче структуре изречених кривичних санкција, највише је условних осуда (23), док су казне затвора изречене седморици учинилаца (у трајању од три месеца до годину дана). Међу олакшавајућим околностима, парадоксално, родитељство учиниоца налази се на првом месту. Тужилаштво је у само 12 случајева у којима су оштећена малолетна лица, тражило извештај надлежног органа старатељства. Ни у једном случају није забележено да је центар за социјални рад позвао представника јавног тужиоца да присуствује конференцији случаја. Охрабрујућа чињеница јесте то што ни у једном случају није било суочавања малолетне жртве и учиниоца.

Истраживање садржи и препоруке за унапређивање судске праксе у случајевима насиља у породици.

Спроведено је истраживање праксе вођења евиденције и документације свих релевантних служби које учествују у пружању стандардних и специјализованих услуга жртвама насиља у породици током 2009. године.⁶ Резултати истраживања указали су на то да је ова област недовољно законски уређена и да у моменту спровођења истраживања, осим центара за социјални рад, ниједна институција нити организација нема правно уређену обавезу вођења евиденција. Један део институција и невладиних организација, у недостатку званичних евиденција, развио је интерне евиденције. Истраживање је такође указало на то да одсуство јединственог начина евидентирања и обраде случајева насиља у породици онемогућава праћење и анализу распрострањености и карактеристика саме појаве, као и праћење и процену праксе помоћи жртвама и изрицања санкција и других мера према извршиоцима. Такође, одсуство стављања података на увид јавности утиче на ниску транспарентност учинака институција и организација, као и на одсуство адекватног информисања јавности о проблему насиља у породици. Истраживање такође садржи препоруке за даље унапређивање евиденције.

Други покрајински органи и организације које делују на територији АП Војводине такође значајно доприносе у прикупљању информација о насиљу у породици.

Канцеларија Покрајинског омбудсмана наставила је праксу прикупљања података о пријављеним и процесуираним случајевима насиља у породици од надлежних институција на територији АП Војводине. Прикупљени подаци се објављују у годишњем извештају Покрајинског омбудсмана.

Према подацима из Извештаја Покрајинског омбудсмана за 2013. годину, полицијске управе су забележиле 4.114 захтева за пружање полицијске интервенције ради заштите од насиља у породици, односно 687 захтева више него 2012. године. Подаци, међутим, нису сасвим упоредиви будући да у 2012. години податке није доставила Полицијска управа Панчево, а у 2013. години на упитник нису одговориле полицијске управе у Суботици и Кикинди (Полицијска управа Нови Сад је одговорила, али није доставила податке о укупном броју захтева за полицијску интервенцију у оба извештајна периода). Полицијски службеници су интервенисали у 4 105 случајева, а највише су користили упозорење – као и претходних година (2.564, или 62,3%). Поднели су 828 прекршајних пријава (274 мање него 2012. године) и 944 кривичне пријаве (83 више него претходне године). Од укупног броја кривичних пријава, 83% односи се на случајеве у којима је жена жртва насиља. Полицијске управе су упознате са Општим протоколом о сарадњи установа, органа и организација у области насиља над женама у породици и партнерским односима и примењују га, а указују на добру сарадњу са осталим институцијама.

Прекршајни судови (11 судова одговорили на упитник), забележили су 773 захтева за покретање прекршајног поступка (захтеве је подносила искључиво полиција), покренули су 675 прекршајних поступака и изrekli 673 пресуде (највише осуђујућих, међу којима преовлађују новчане казне – 273, а за разлику од претходних година, није изречена ниједна мера безбедности - у судовима који су доставили податке). Према подацима које је доставило пет тужилаштва, евидентирани су 1.053 кривичне пријаве, а покренут је 851 поступак. Сва тужилаштва наводе да су упозната с Протоколом, али подаци указују на то да га сви не примењују.

Кад је реч о кривичним поступцима, четири суда која су доставила податке евидентирала су 295 оптужница и оптужних предлога. Од 259 пресуда, 82% су осуђујуће, углавном условне. Од запримања кривичне пријаве до првог рочишта прође највише три месеца, док судски поступци трају између једног месеца и једне и по године. У парничном поступку (само три суда доставило податке), евидентирано је 89 поднетих тужби у вези с насиљем у породици, од којих је 13 повучено. Изречена је 91 мера заштите, од којих је 39 забрана даљег узнемиравања члана породице.

⁶ Истраживање је спроведено као део активности у оквиру пројекта „Ка свеобухватном систему за сузбијање насиља над женама у Војводини“ којим је координирао Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова

Према подацима 26 од 45 центара за социјални рад, забележено је 768 обраћања због насиља у породици. У већини случајева, као и до сада, насиље су пријављивале жртве (296), док су полиција (194 пријаве) и остале институције (144 пријаве) пријављивале насиље више него претходних година. У 323 случаја затражена је психолошка помоћ, а правна помоћ у 234 случаја. Полицији је пријављено 527 случајева. На основу Породичног закона процењено је 163, у кривичном 175, а 42 у прекршајном поступку. Сви центри за социјални рад који су доставили податке (осим центара у Сечњу, Новом Бечеју и одељења новосадског центра у Беочину) примењују Посебан протокол о поступању центара за социјални рад – органа старатељства у случајевима насиља у породици и женама у партнерским односима. Центри указују на то да је сарадња с другим институцијама умногоме побољшана пошто је Протокол почео да се примењује.

У 27 домова здравља евидентирано је 514 случајева породичног насиља над женама, а пацијенткиње су саме пријавиле насиље у 91% од наведеног броја. Жене у старосној доби између 20 и 40 година чине 73% укупног броја жртава, а више од половине имају децу. Починиоци су у највећем броју бивши или садашњи муж, односно партнер. Физичко насиље се догодило у 215 случајева, а у 66 случајева је постојала претња или употреба оружја. У 16 случајева пацијенткиња је била трудна, док је у 198 случајева боловала од неке хроничне болести. Процена ризика урађена је само у 29 случајева, а у 288 од укупног броја случајева током времена се, према процени лекара, повећавала учесталост и озбиљност насиља. У 184 случаја жртвама је саветовано да се обрате полицији и центру за социјални рад, а полиција је интервенисала само у 38 одсто случајева.

Формирањем мреже невладиних организација које пружају услугу СОС телефона за жене и децу изложене насиљу у породици и родно-заснованом насиљу на територији АП Војводине – СОС ВОЈВОДИНА, омогућен је стандардизован начин вођења евиденција о пруженим услугама, клијенткињама и другим активностима.⁷

Од покретања телефона, 21. новембра 2012. до 1. октобра 2013. године, обављене су 403 консултације на јединственом бесплатном броју 0800 10 10 10, као и 2293 консултације на бројевима чланица Мреже. У истом периоду реализовано је 125 специјализованих услуга за жене са инвалидитетом, 786 услуга за жене из ромске заједнице, обављене су 954 индивидуалне консултације у Саветовалишту, 286 индивидуалних правних саветовања, 112 услуга писања поднесака, 91 заступање на суду, помоћ у смештању у Сигурну кућу у 13 случајева и 1275 услуга за остваривање права из области социјалне заштите и породичног права. Током 2012. године, женске организације су имале 2139 клијенткиња, а у 2013. години, њихов број је био 1393. Међу женама које су затражиле подршку, око 65% било је без завршене основне школе или са завршеном основном школом, око 84% незапослених, а између 77% и 82% јесу жене са села. Иако у свим случајевима нису прикупљени подаци о деци сведоцима насиља, у 2012. години је регистровано 1000 деце (59% до 14 година и 66% женског пола), а у 2013. години 687 деце (45% до 14 година и 46% женског пола).

Покрајински завод за социјалну заштиту прати и подржава рад центара за социјални рад у АП Војводини и прикупља податке о раду центара у оквиру годишњег извештаја. Анализа извештаја центара за социјални рад, за 2011. и 2012. годину, показује да је број жртава насиља у посматраном периоду у порасту, од 1163 жртве у категорији одрасли (и млади) и старије особе (2010), до 1256 жртава (2011), што је пре свега показатељ повећаног сензибилитета друштва за препознавање феномена насиља и спремности да се на њега реагује.

У 2012. години, центри за социјални рад су покренули укупно 400 поступака за заштиту жртава од насиља по службеној дужности. Од тог броја, око 20% је поступак за изрицање мере заштите.

⁷ Мрежу чини шест невладиних организација: Центар за подршку женама (Кикинда), СОС Женски центар (Нови Сад), Из круга Војводине (Нови Сад), Удружење Рома Нови Бечеј – СОС телефон на језицима националних мањина (Нови Бечеј), Зрењанински едукативни центар (Зрењанин), Женска алтернатива (Сомбор)

те од насиља у породици. Много случајева у опцији „друго“ (чак 48%) указује на потребу за увођењем прецизнијег извештавања. Такође, покренуто је тридесет кривичних пријава. Према врсти мера заштите од насиља и броју заштићених жртава, у 2012. није издат нити један налог за иселење нити за уселење из породичног стана или куће, изречено је 22 мере забране приближавања члану породице на одређеној удаљености, две мере забране приступа у простор око места становања или места рада члана породице и 150 забрана даљег узнемиравања члана породице (86% свих мера). Укупан број насилника евидентираних у центрима за социјални рад, у 2012. години, јесте 1461 починилац. Од тог броја, 72% су починиоци мушког пола.

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова, у сарадњи са Аутономним женским центром, 2010. године формирао је експертску радну групу са задатком да креира модел административне базе података о насиљу у породичном контексту. Радна група израдила је предлог заједничке (јединствене) евиденције релевантних служби (центар за социјални рад, полиција, здравствене установе, тужилаштво, судови) о пријављеним случајевима насиља у породичном контексту, који подразумева успостављање електронске размене података између служби. Основни принципи на којима почива предлог заједничке евиденције интегрисани су у Националну стратегију за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима коју је Влада Републике Србије усвојила 1. априла 2011. године. Израђен је и софтвер за електронску обраду података, који су током 2013. године тестирали професионалци и професионалке из Зрењанина и Сомбора. Такође је набављена и рачунарска опрема за тестирање софтвера. Приликом израде и тестирања софтвера, тражено је мишљење Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, по чијим је препорукама поступано.

ПРЕВЕНТИВНЕ МЕРЕ

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова редовно спроводи и подржава активности које су усмерене на подизање нивоа свести јавности о насиљу у породици и неприхватљивости насилног понашања. Сваке године организују се акције поводом кампање „16 дана активизма против насиља над женама“ (од 25. новембра до 10. децембра), а у оквиру којих се поред трибина и акција, организују и стручни састанци с представницима свих релевантних институција и организација, или Покрајински секретаријат подржава и учествује у кампањама које спроводје институције. У претходној години, релевантне покрајинске институције – Покрајински заштитник грађана - Омбудсман, Одбор за равноправност полова Скупштине АП Војводине, Покрајински завод за равноправност полова – у заједничком наступу на прес-конференцијама, као и договором о активностима током кампање, оствариле су синергију активности које различита покрајинска тела и органи реализују у овој области.

СОС телефони у оквиру Мреже СОС ВОЈВОДИНА, такође су део активности подизања свести током кампање „16 дана активизма“. Ту су и посебни пројекти, медијски наступи, уличне акције, учешће на семинарима, тренинзима, трибинама, штампање летака и обележавање значајних датума.

Посебне активности током спровођења покрајинске стратегије биле су у оквиру медијске кампање под слоганом Хоћу да знаш, реализоване од 2009. до 2012. године, емитовањем телевизијског спота и радио цингла на радио и ТВ станицама у Војводини. Кампању је 2012. године подржало тридесет медија (осам телевизија, седамнаест радио станица и пет радио-телевизијских кућа). Медијски спотови и радио цинглови доступни су на следећој адреси <http://www.hocudaznas.org/page.php?id=28>

Секретаријат је током спровођења Стратегије одштампао педесет хиљада летака са информацијама о насиљу у породици, мерама заштите и контактима надлежних институција, на српском, мађарском, румунском, русинском, словачком и ромском језику, креираних за сваку општину посебно. Брошуре „Стоп насиљу над женама“, са информацијама о врстама насиља, законској регулативи и улози државних институција, штампане су на свим језицима у службеној употреби у АП Војводини. У сарадњи с Мрежом

СОС Војводина, а ради промовисања јединственог СОС броја за жене и децу жртве насиља, одштампано је петнаест хиљада промотивних флајера на српском, мађарском, словачком и ромском језику. Такође, штампана је публикација „Ако познајете неког ко преживљава насиље у породици...“, која је настала у сарадњи с британском женском невладином организацијом Against Violence and Abuse (AVA).

С циљем повећања доступности информација о заштити од насиља над женама и насиља у породици, 2009. године покренута је интернет презентација www.hocudaznas.org. Посебна пажња посвећена је безбедности жена, а на сајту су истовремено доступне основне информације о пројекту, основне чињенице о насиљу у АП Војводини и сви производи настали током пројекта, као и интерактивна база података о капацитетима општине у домену спречавања насиља над женама.

Тренинг и укључивање посланица и посланика у активности спровођења Стратегије представљао је начин да се обезбеди то да се питање насиља над женама увек налази високо на агенди политичких приоритета у АП Војводини, као и да се повећа информисаност доносиоца и доносилаца одлука о насиљу над женама. Информације о спроведеним активностима поднете су Влади АП Војводине и одборима у Скупштини АП Војводине: Одбору за безбедност и Одбору за равноправност полова.

ЕДУКАЦИЈА

Едукације с циљем стицања основних и специфичних знања професионалки и професионалаца у области заштите од насиља у породици, у виду циклуса основних и специјализованих семинара и стручних састанака, почеле су у фебруару 2009. године, а до краја 2011. године, одржане су у свих четрдесет пет општина у АП Војводини. Едукације су спроведене према програму Аутономног женског центра, који је акредитован у ресорним институцијама. На тај начин, омогућено је да представнице и представници центра за социјални рад, који су похађали едукације, добију неопходне лиценце за рад.⁸ Учеснице и учесници основне едукације⁹ имали су могућност да се упознају са основним концептима, принципима и поступцима заштите од насиља у породици, укључујући вештине за организовање конференције случаја и развој планова локалних акција. На базичним семинарима учествовали су представници и представнице свих релевантних институција и организација, укључујући локалне самоуправе и организације које се баве заштитом од насиља у породици или заступају интересе рањивих група жена (Ромкиња, жена са инвалидитетом, сеоских жена, избеглих или интерно расељених жена).

У периоду од 2009. до 2012. године, одржано је 226 обука, на којима је учествовало 2.888 професионалки и професионалаца (2.001 жена и 887 мушкараца) из четрдесет пет општина, међу којима је био 761 правник и полицајац и 755 професионалки и професионалаца из центра за социјални рад и из здравства. Едукацију о насиљу у породици прошло је 231 запослено лице у образовним институцијама.

Током 2009. године, у сарадњи са Аутономним женским центром, организован је тренинг за вршњачке тренерке и тренере. Одабрани студенти и студенткиње завршили су обуку за вршњачке едукаторе и почев од 2010. године, одржали су 45 тренинга о родној равноправности, родно заснованом насиљу и спречавању насиља за 986 средњошколаца и средњошколки у АП Војводини. Израђен је Водич намењен младима о могућностима превенције и заштите од насиља Препознај насиље у партнерским односима, који је дистрибуиран у основним и средњим школама у АП Војводини. Водич је препознат као пример добре праксе на страници Виртуелног центра Уједињених нација о размени знања о сузбијању насиља над женама и девојчицама www.endvawnow.org.

⁸ Подаци о лицима која су прошла едукацију, као и о броју сати која су провела на обуци, достављени су Министарству рада и социјалне политике (за запослене у центрима за социјални рад), Лекарској комори (за здравствене раднике), те Министарству унутрашњих послова (за припаднике и припаднице МУП-а) Све учеснице и учесници добили су сертификате о завршеној едукацији

⁹ Основна едукација састојала се од сета семинара са следећим темама: Насиље у породици и институционална заштита; Организовање конференција случаја за заштиту од насиља у породици; Координирана акција локалне заједнице у превенцији и заштити од насиља у породици

Средњошколке и средњошколци, учеснице и учесници вршњачке едукације, основали су фејсбук страницу „Хоћу да знаш“, која подстиче умрежавање и дељење информација међу младима, учесницама тренинга. Неки од вршњачких едукатора/едукаторки након завршених студија наставили су да се баве темом насиља у партнерским односима, у оквиру своје струке – као адвокати, психолози у центру за социјални рад, волонтерке на СОС телефону и слично.

Центар за подршку женама из Кикинде такође је реализовао неколико активности чију су циљну групу чинили млади мушкарци и жене. Млади у основним и средњим школама едуковани су у оквиру програма „Крени од себе - препознај насиље у партнерском односу“. Студенткиње и студенти педагошких факултета радили су у оквиру пројекта „Спречимо насиље над девојчицама и девојкама.“

СИСТЕМ ПОДРШКЕ И ЗАШТИТЕ

Приступ правди, правна помоћ и заштита жртава

Ради обезбеђивања бољег приступа правди и правној помоћи и заштити жртава, спроведене су следеће мере: 1) Едукација правника у центрима за социјални рад и правника општинских служби за пружање бесплатне правне помоћи у вези са покретањем судских поступака током заступања интереса жртви насиља у породици; 2) Специјалистичка едукација судија општинских и окружних судова, тужилаца и правника из центра за социјални рад. Такође, судије, тужиоци и правници из центра за социјални рад били су укључени у базичну обуку о насиљу у породици, како би се повезали и сарађивали с представницима свих других служби и установа на локалном нивоу. На стручним састанцима размотрене су могућности и препреке у оквиру кривичноправне и породичноправне заштите од насиља у породици.

Приступ здравственим, психолошким и социјалним услугама

Ради повећања доступности здравствених, психолошких и социјалних услуга жртвама насиља у породици, спроведене су специјалистичке обуке за психологе и социјалне раднике у центрима за социјални рад о саветодавно-терапијском раду са жртвама насиља. Едукацију је прошло 196 запослених из свих центара за социјални рад. Специјалистичке обуке спроведене су и за здравствене раднике у домовима здравља свих општина, с циљем бољег препознавања раних знакова насиља, обављања медицинског и/или медицинско-форензичког прегледа и издавања одговарајуће судско-медицинске документације. Едукацију је прошло 170 здравствених радника, односно радница.

Приступ специјализованим услугама

Подржано је формирање јединственог СОС телефона за жене и децу жртве насиља у породици за територију АП Војводине, с циљем повећавања безбедности жена, пружањем адекватних информација и подршком за излазак из насиља. Такође: 1) иницирано је и подржано стратешко планирање заједничког СОС телефона; 2) подстакнуто је оснивање Мреже СОС Војводина; 3) обезбеђена је стручна подршка за стандардизацију услуга СОС телефона у складу са стандардима које је усвојио Савет Европе; 4) суфинансирана је двомесечна обука за нове волонтерке СОС телефона; 5) обезбеђени су компјутери за рад организација; 6) успостављена је сарадња с Телекомом Србије, чиме су обезбеђени технички услови за успостављање бесплатног и јединственог броја за територију целе АП Војводине.

Бесплатни СОС број за територију АП Војводине

Број 0800-10-10-10 бесплатан је и доступан свим женама с територија АП Војводине, сваког радног дана у периоду од 10 до 20 часова. Ову услугу пружају едуковане и посвећене волонтерке невладиних организација „Центар за подршку женама“ (Кикинда), „...Из круга Војводина“ (Нови Сад) „СОС женски центар“ (Нови Сад) „Женска алтернатива“ (Сомбор) „Удружење Рома Нови Бечеј – СОС телефон на језицима националних мањина“ (Нови Бечеј) и Зрењанински едукативни центар (Зрењанин), које чине Мрежу СОС Војводина. Посебан значај ове иницијативе јесте то што су у њој организације које обезбеђују подршку женама са инвалидитетом, Ромкињама и женама из мањинских заједница, које се суочавају с вишеструким препрекама за излазак из насиља. У наредном периоду потребно је размотрити могућности за обезбеђивање дугорочне одрживости ове услуге, као и начине

да се обезбеди њена доступност током 24 часа, сваког дана у години. Искуства војвођанских организација у спровођењу ове специјализоване услуге послужила су Министарству рада и социјалне политике да током 2013. године започне рад на стандардизовању СОС услуге за подршку женама жртвама насиља и формирање јединствене бесплатне националне линије.

Сигурне женске куће у Војводини

Влада АП Војводине је, у сарадњи с Фондом Б92, подржала изградњу сигурних кућа у Зрењанину, Панчеву и Сомбору, у укупном износу од 17.000.000,00 динара. Површина сваке сигурне куће износи 270 м², а смештајни капацитети јесу од 20 до 25 лежаја. У њима су предвиђени прихват и смештај жена и деце који су преживели насиље у породици или који су били жртве трговине људима, стручни рад у виду пружања психосоцијалне помоћи, едукације, одвијање радно-окупационих и рекреативних активности, а све ради превазилажења последица насиља и припрема за реинтеграцију у социјалну средину. Изградњу сигурних кућа подржале су бројне компаније које послују у Србији.

Бесплатна правна помоћ

Пројекат „Бесплатна правна помоћ и бесплатно правно заступање“ трајао је укупно три године. У 19 општина у АП Војводини, седиштима основних организација адвоката, формирана је Служба за бесплатно правно заступање.¹⁰ Обрађено је преко 5400 предмета, и то у првој фази Пројекта 3089 случајева бесплатне правне помоћи, а у другој фази Пројекта 2314 случајева бесплатног правног заступања. Корисници услуга бесплатне правне помоћи били су подједнако припадници оба пола (1545 жена и 1531 мушкарац) и у највећем броју то су били незапослени, пензионери и издржавана лица (1183 незапослена, 223 издржавана лица и 890 пензионера). Корисници услуга бесплатног правног заступања у већем броју биле су жене (1605 жена и 709 мушкараца). Незапослени (2078) предњаче у смислу социјалне структуре, а према врстама захтева, најбројнији су парнични (1953 захтева), док је кривичних података било само 51. На основу наведених података није било могуће издвојити услуге и поступке који су се односили на насиље у породици. Тренутно, службе бесплатног правног заступања пред судовима престале су да раде. Разлози таквог стања су недостатак законске регулативе и финансијских средстава, иако за то у пракси постоји велика потреба.¹¹

САРАДЊА ИЗМЕЂУ ИНСТИТУЦИЈА И ОРГАНИЗАЦИЈА

Сарадња је подстицана путем стручних састанака у свакој општини, подстицањем одржавања конференција случаја и спровођењем координираних акција. Јединствен стандардни општи протокол о поступању и сарадњи усвојила је Влада Републике Србије у децембру 2011. године, а Посебни протокол центара за социјални рад налаже развијање споразума на локалном нивоу, 12 месеци од његовог доношења (до марта 2014. године). У наредном периоду потребно је додатно подстицати локалну интерсекторску сарадњу и развити стандардизовани процес праћења њене реализације и ефеката.

ПРИМЕРИ ДОБРЕ ПРАКСЕ

Сомбор

Искуства „Сомборског модела“, који се преко десет година успешно примењује, уграђена су у сам Програм, а представници сомборског Центра за социјални рад и полиције били су укључени у реализацију активности, с циљем подстицања умрежавања свих институција у заједници. Од 2003. године, уз дозволу Министарства унутрашњих послова, на дневном и месечном нивоу размењују се сви подаци о пријављеним случајевима насиља у породици између полиције и Центра за социјални рад и уводи се доступност услуга Центра 24 сата, за потребе хитног реа-

¹⁰ Службе су формиране у 19 општина у АП Војводини: Апатин, Ада, Сента, Кањижа, Бачка Паланка, Бачка Топола, Бечеј, Зрењанин, Инђија, Кикинда, Ковин, Кула, Нови Сад, Панчево, Рума, Стара Пазова, Сремска Митровица, Сомбор, Суботица (у Шиду је било предвиђено формирање службе, али до тога није дошло)

¹¹ Информација о бесплатном правном саветовању (БПС) и бесплатном правном заступању (БПЗ) пред судовима у Војводини, Покрајински секретаријат за меурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, Нови Сад, март 2013

говања у случајевима насиља у породици. У каснијем периоду, трећи кључни фактор постало би и тужилаштво, а затим здравство, потом остале институције и судови. То значи да се међусекторском сарадњом, с јасно дефинисаним процедурама и јасно дефинисаним очекивањима институција, постигло правовремено и ефикасно реаговање у заштити од насиља у породици. Хитност реаговања институција, у „Сомборском моделу“, подразумева да је у року од једног сата могуће зауставити насиље, дефинисати задужења и поступке умрежених институција. Брза и ефикасна заштита олакшава сарадњу жртве и институција, а посебно помаже Центру за социјални рад у вођењу породице, све док је насиље проблем. Захваљујући успешној размени података између релевантних служби, могуће је приказати специфичности и трендове насиља у породици на територији Града Сомбора. Према подацима сомборског Центра за социјални рад, за период од 2010. до 2013. године, највише насилника је мушког пола (84%), а међу жртвама је највише жена (67%). Већина случајева пријављеног насиља одиграло се у градској средини (65%), од чега је 77% психичког насиља, док је физичко насиље најмање заступљено, само 4%. Највише је регистровано насиље у партнерским релацијама. Највећи број случајева бележи се у јануару (15%), а најмањи у јулу (2,5%). Највише случајева насиља одиграло се суботом (16,5%), а најмање недељом и уторком (11,5 - 12,6%), најчешће у периоду од 14 до 15 часова, а затим од 15 до 17 часова (укупно 24,5%).

Зрењанин

Град Зрењанин је препознат као специфичан модел функционисања система локалних институција, у којем се примењују конференције случаја, у виду седмичних састанака представника прекршајног суда, тужилаштва, центра за социјални рад и полиције (који чине неформално локално координационо тело), на којима се разматрају информације о свим регистрованим случајевима породичног насиља. Сарадња и обавештавање обављају се на основу неписаног, али функционалног, протокола о сарадњи. Посебан квалитет овог модела рада јесте то што је одређен заменик јавног тужиоца задужен за координацију рада институција и вођење седмичних састанака и прекршајни судија за предмете насиља у породици, што омогућује специјализацију и утиче на општу ефикасност система.

Према подацима Полицијске управе у Зрењанину, у 2012. години, број пријављених догађаја са индицијом о насиљу у породици је за 69% већи у односу на 2011. годину, док је у Граду Зрењанину тај број удвостручен. По свим пријављеним догађајима полиција је поступала, интервенцијом на лицу места и предузимањем осталих овлашћења. Нагли пораст броја догађаја насиља последица је чињенице да је оно било неоткривено и непријављивано, на шта указују и изјаве жртава да се насиље дешавало и раније. Део догађаја насиља који се понављају и које није заустављено, резултат је недовољне едукованости и појединачних, али неоправдавајућих, непрофесионалних и неуједначених поступања полицијских и осталих државних службеника. Уочава се недовољна свест грађана, жртве и насилника, о насиљу у породици, које се и даље сматра „породичним стварима“, нарочито у сеоским срединама. Највише догађаја пријави се у месецу јулу и августу, а најчешће се изврши у периоду од 12 до 20 часова (70% укупно пријављеног насиља). Око 89% учинилаца је мушког пола, а 79% жртава јесу жене, док је број догађаја у којима су жртве деца свега око 5%, што указује на тамну бројку, то јест на значајан део непријављеног насиља над децом. Број поднетих кривичних пријава на територији Полицијске управе у Зрењанину у 2012. години повећан је за 29%, а на територији града Зрењанина за 43%. Самим тим, смањен је број прекршаја услед пријаве насиља у породици за 30%, а на територији града Зрењанина то смањење износи 37%. Увећање броја пријављених догађаја и повећан број кривичних пријава, резултат су повезаног деловања полиције и других органа и институција, продуктивнијег и свеобухватнијег начина прикупљања доказа и спремности службеника да заштите жртву, што је повећало храброст жртава да пријаве насиље, и допринело процесуирању насилника.

ПРАЋЕЊЕ, ПРОЦЕНА ЕФЕКТА И РЕВИЗИЈА

Ради праћења спровођења, процене ефеката и ревизије Стратегије израђени су индикатори (base-line study), на основу којих је извршена процена постигнутих ефеката реализованих мера и

активности. Главни налази спољне анализе која је реализована током друге половине 2012. године показују да су најважнија достигнућа Стратегије:

- 1) Више знања професионалки и професионалаца о насиљу у породици и родно заснованом насиљу, као и о законском оквиру и пружању специјализованих услуга женама жртвама насиља, а уз то – више разумевања професионалки и професионалаца за поменути проблем;
- 2) Проширено знање жена из немаргинализованих група о насиљу у породици и услугама које се пружају у АП Војводини;
- 3) Проширено знање опште јавности о истим питањима и њихово боље разумевање;
- 4) Повећано разумевање међу посланицама и посланицима као доносиоцима одлука у АП Војводини о импликацијама родно заснованог насиља;
- 5) Повећано разумевање проблема насиља у породици и родно заснованог насиља међу младима.

Ови резултати, највероватније, оста ће одрживи, без обзира на наставак активности.

- Међу битним достигнућима јесте и то да у 15% општина постоје три различита облика функционисања сарадње (протокол о сарадњи, конференције случаја, координационо тело), док најмање 28% има макар једну форму функционалне сарадње која показује напредак у доношењу ефективних и ефикасних координираних мера. Међутим, одрживост ових резултата је несигурна уколико се активности у овој области не наставе, јер примена координираних мера није званичан институционални одговор, већ је под утицајем личног учешћа и става укључених.
- Потешкоће у обезбеђивању поузданих и конзистентних података о пријављеним случајевима насиља, те о услугама које је пружила институција и мерама које је предузела с циљем окончања насиља, приликом евалуације, указале су на важност завршетка успостављања стандардизованог система података пријављених случајева родно заснованог насиља.
- Пројекат је битно утицао на жене као примарну групу корисника, и на локалном, и на покрајинском нивоу; услед напора пројектног тима и успостављања сарадње с државним институцијама и утицаја на Националну стратегију, реализација Пројекта утицаће на жене и на националном нивоу. Одрживост ове подршке има позитивне тенденције, првенствено због успостављеног законодавног оквира.
- Пројекат је значајно утицао на способност професионалки и професионалаца да пруже специјализоване услуге. Такође, он је имао широк обухват (покривено је четрдесет пет општина), али у овој фази имплементације Стратегије, иако је то било неопходно, било је веома тешко увести мере праћења (менторство и мониторинг), које би обезбедиле квалитетну подршку примени стеченог знања.
- Пројекат позитивно утиче на локалне заједнице; међутим, недостатак систематичног рада с доносиоцима одлука на локалном нивоу отежао је посвећеност локалних самоуправа (у смислу планова на локалном нивоу и буџета за сузбијање насиља над женама) и „власништва” над резултатима.
- Најмањи напредак постигнут је приликом: 1) проширивања знања о насиљу над женама (и разумевања за то) представника/представница маргинализованих група и у пружању специјализованих услуга тим групама; 2) проширивања знања жена из маргинализованих група о насиљу у породици и родно заснованом насиљу и доступним услугама. Највеће препреке у остваривању ових циљева јесу бројне предрасуде и недовољно разумевања професионалки и професионалаца за питања у вези с дискриминацијом и њеним последицама, као и комуникацијске специфичности које треба имати у виду приликом достављања информација различитим маргинализованим групама жена. Стога, чињеница да посебна пажња треба да се обрати на питање маргинализованих жена, јесте и најважнија лекција научена у оквиру спровођења Стратегије.

III

ЦИЉЕВИ

Дугорочни циљ

Допринос успостављању нулте толеранције на насиље према женама у породици и у партнерским односима у АП Војводини и третирању овог облика насиља као кршења људских права.

Краткорочни циљеви:

1. Подигнут ниво јавне свести о неприхватљивости насиља према женама, укључујући осетљивост на потребе жена из вишеструко маргинализованих друштвених група, развојем система превентивних мера и активностима у које су укључени класични и нови медији, будући професионалци и професионалци из релевантних установа, органа и организација, удружења грађана, посебно женске организације, деца и млади, родитељи и стручњаци који раде с децом и младима у АП Војводини.
2. Развијен и унапређен систем општих и специјализованих услуга заштите и подршке за жене жртве, укључујући децу сведоке и друге сведоке почињеног кривичног дела, који поставља права жртве у средиште свих мера, уважава специфичне потребе жртве, без дискриминације по било ком основу, и примењује се делотворном сарадњом свих надлежних установа, органа и организација.
3. Унапређен систем евидентирања и документовања података о насиљу према женама у породици и у партнерским односима у свим надлежним установама, органима и организацијама, заснован на недискриминацији и поштовању стандарда заштите личних података, као и систем за праћење, анализу и истраживање појаве и друштвеног одговора, укључујући и независно праћење, процену и извештавање, који омогућава измене постојећих и развој нових стратешких и акционих мера.
4. Повећана финансијска издвајања из буџета и обезбеђени одговарајући људски ресурси за делотворно, ефикасно и свеобухватно спровођење и праћење ефеката мера и активности предвиђених овом стратегијом на територији целе АП Војводине.

IV

МЕРЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ НАСИЉА

1. Општи приступ, правила и принципи

1.1. Принципи једнакости, недискриминације, поштовања и заштите људских права

Насиље према женама у породици и у партнерским односима представља кршење људских права. АП Војводина, у оквирима својих надлежности, обезбеђује неопходне мере за заштиту права свакога, посебно жена, да живе слободно од насиља, како у јавној, тако и у приватној сфери.

АП Војводина осуђује све видове дискриминације према женама. У оквирима својих надлежности, АП Војводина ће предузимати мере за спречавање дискриминације и за обезбеђивање практичног остварења принципа једнакости између жена и мушкараца у одговарајућим правним и другим актима. Посебне мере неопходне за спречавање и заштиту жена од насиља не сматрају се дискриминацијом.

АП Војводина, у оквиру својих надлежности, обезбедиће примену мера заштите жртава, без дискриминације по било ком основу, као што су пол, род, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или неко друго мишљење, национална припадност или етничко порекло, имовина, рођење, сексуална оријентација,

родни идентитет, узраст, здравствено стање, инвалидитет, брачно стање, статус избеглог или расељеног лица, мигранта, азиланта или неки други статус.¹²

Све мере заштите жена од насиља у породици и у партнерским односима темеље се на принципима усвојеним у Општем протоколу о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима¹³ и стандардима које је поставила Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.¹⁴

Органи АП Војводине, званичници, службеници, установе и други актери који наступају у име АП Војводине уздржаће се од учешћа у било каквом чину насиља према женама. Органи АП Војводине, у границама својих надлежности, с дужном пажњом предузимаће неходне мере за спречавање и отклањање сваког вида насиља према женама.

1.2. Интегрисани приступ и прикупљање података

Мера: органи и организације АП Војводине обезбедиће одговарајућа финансијска средства и људске ресурсе за спровођење мера и програма за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима, укључујући и оне које спроводе удружења грађана, посебно женске организације.

Носиоци: Скупштина АП Војводине, Покрајинска влада, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област образовања, прописа, управе и националних мањина - националних заједница, покрајински орган управе надлежан за област културе и јавног информисања, покрајински орган управе надлежан за спорт и омладину.

Рок: одређује се према динамици израде буџета АП Војводине за текућу годину.

Мера: органи и организације АП Војводине препознају значај рада удружења грађана, посебно женских организација, у борби против свих облика насиља према женама, те ће они подстицати и подржавати њихов рад и успостављати с њима делотворну сарадњу на свим нивоима.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област образовања, прописа, управе и националних мањина - националних заједница, покрајински орган управе надлежан за област културе и јавног информисања, покрајински орган управе надлежан за спорт и омладину, покрајински орган управе надлежан за област међурегионалне сарадње и локалне самоуправе, Покрајински завод за социјалну заштиту, Покрајински завод за равноправност полова.

Рок: континуирано.

Мера: надлежни органи и организације у АП Војводини развијаће и унапређивати сарадњу с јединицама локалне самоуправе и њеним органима и телима у активностима на спровођењу овог Програма. Стога, упутиће иницијативу (са образложењем), свим локалним самоуправама и телима за равноправност полова на територији АП Војводине:

- (а) приликом дефинисања приоритета у области социјалне заштите да имају у виду потребе жена и других жртава насиља у породици и у партнерским односима, укључујући специфичне потребе вишеструко маргинализованих група жена;

¹² У складу са чл 2 Закона о забрани дискриминације, „Сл гласник РС”, бр 22/2009

¹³ Влада Републике Србије, новембар 2011

¹⁴ „Сл гласник РС – међународни уговори” бр 12/2013

- (б) на основу анализе података, у општинска стратешка документа да уграде планове за превенцију и заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима, сагласне с међународним и домаћим стандардима и документима;
- (в) да обезбеде опште услуге подршке и заштите и допринесу реализацији специјализованих услуга подршке за жене и друге жртве и сведоке насиља у породици и у партнерским односима;
- (г) да подрже издвајање средстава за новчану помоћ и формирање фондова за подршку жртвама;
- (д) да се придруже јавним акцијама и кампањама против насиља према женама у породици и у партнерским односима;
- (ђ) да развију одговарајуће системе за координацију мера и услуга на локалном нивоу, за прикупљање података и праћење ефеката локалних планова и мера, размену информација с надлежним органима у АП Војводини и редовно извештавање јавности о предузетим мерама и својим активностима.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област међурегионалне сарадње и локалне самоуправе, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за здравство, социјалну политику и демографију.

Рок: до јуна 2015. године припрема иницијативе; континуирано спроводити мере и сарадњу, уз годишње извештавање и ревизију мера у односу на постигнуте ефекте.

Мера: органи и организације АП Војводине ће подржати истраживања на терену свих облика насиља према женама ради проучавања природе, узрока и последица појаве, за анализу реаговања релевантних установа, органа и организација, као и за процену ефикасности предузетих мера. Резултати ових истраживања биће јавно доступни.

Носиоци: Покрајински завод за равноправност полова, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област образовања, прописа, управе и националних мањина - националних заједница, покрајински орган управе надлежан за област културе и јавног информисања, покрајински орган управе надлежан за спорт и омладину, Покрајински завод за социјалну заштиту.

Рок: континуирано.

2. Превентивне мере

2.1. Општи приступ

Сви органи и организације на територији АП Војводине, у складу са својим овлашћењима, предузимаће све неопходне мере за промоцију промене друштвених и културних образаца понашања жена и мушкараца, ради искорењивања предрасуда, обичаја, традиције и других пракси, које се заснивају на идеји о инфериорности жена, односно на стереотипним улогама жена и мушкараца.

Органи и организације на територији АП Војводине, сходно својим овлашћењима, подстицаће мушкарце и дечаке да, у сарадњи са женама и девојчицама, активно учествују и доприносе спречавању свих облика насиља према женама.

2.2. Мере за подизање свести јавности

Мера: подржати и финансирати редовно организовање јавних акција и кампања против насиља према женама, које спроводе женске организације. Развијати и подстицати сарадњу између локалних самоуправа, институција за људска права, тела за равноправност, удружења грађана, посебно женских организација, ради подизања свести и разумевања шире јавности о различитим манифестацијама и последицама насиља према женама и потреби да се такво насиље спречи.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, покрајински орган управе надлежан за област културе и информисања.

Рок: континуирано.

Мера: иницирати директно учешће професионалаца из свих релевантних установа, органа и организација, у сарадњи са активисткињама специјализованих женских организација, на подизању свести грађана и грађанки о проблему насиља према женама, намењено и прилагођено специфичним потребама и животним околностима различитих циљних група. Организовати активности с циљем бољег информисања јавности о надлежностима релевантних установа, органа и организација и о механизмима заштите институција за људска права.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област културе и информисања, Покрајински завод за равноправност полова.

Рок: континуирано.

Мера: подржати да све медијске куће на територији АП Војводине, нарочито оне које се финансирају из буџета, примењују Кодекс родно осетљивог извештавања (Кодекс у прилогу овог документа), с циљем да се афирмише култура ненасиља и родне равноправности. Обезбедити сталност у спровођењу и финансирању обука за медијске раднике и раднице о родно осетљивом, недискриминаторном, етичном извештавању о насиљу према женама и насиљу у породици, у складу с Кодексом родно осетљивог извештавања.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област културе и информисања, покрајински орган управе надлежан за област образовања, прописа, управе и националних мањина - националних заједница, Покрајински завод за равноправност полова.

Рок: иницирање примене Кодекса до јуна 2015. године; организовање обука континуирано.

Мера: подстицати класичне и нове медије да реализују тематске емисије и медијске активности којима се подиже ниво јавне свести о распрострањености, узроцима и последицама насиља, да се информишу грађани и грађанке о начинима реаговања у случајевима када се доживи или учини насиље, као и о расположивим мерама за спречавање дела насиља. Подстицати медијске куће да активно подрже кампање против насиља и да извештавају о превентивним активностима које спроводе органи и организације на територији АП Војводине и Републике Србије.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област културе и информисања, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, Покрајински завод за равноправност полова.

Рок: континуирано.

Мера: уз поштовање слободе изражавања и независности, подстицати приватни сектор, сектор за информационе и комуникационе технологије и средства јавног информисања да дају максимални допринос разради и спровођењу правила, смерница и сопствених регулаторних стандарда за спречавање насиља и деградација приказивања жена.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област културе и информисања, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, Покрајински завод за равноправност полова.

Рок: континуирано.

Мера: информисати децу, родитеље и стручњаке који раде с децом и младима о опасностима од деградација садржаја сексуалне или насилне природе, у информационо-комуникационом окружењу.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област образовања, управе и националних заједница, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, Покрајински завод за равноправност полова.

Рок: континуирано.

2.3. Програми обуке и стручног усавршавања професионалаца

Мера: обезбедити сталност у спровођењу и финансирању основне и специјализоване обуке службеника и стручњака у полицији, центрима за социјални рад, здравственим и образовним установама, тужилаштву и судовима, као и запослених у локалним службама бесплатне правне помоћи и специјализованим удружењима грађана за проблематику насиља према женама у породици и партнерским односима. Едукацију базирати на приступима и принципима садржаним у кључним међународним и домаћим документима, на научним и стручним сазнањима, и фокусирати је на обуку за конкретне поступке и процедуре.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област образовања, прописа, управе и националних мањина - националних заједница, Покрајински завод за социјалну заштиту.

Рок: континуирано.

Мера: обезбедити спровођење и финансирање одговарајуће обуке службеника и стручњака у свим релевантним установама, органима и организацијама за рад са жртвама из посебно осетљивих друштвених група, коју спроводе специјализована удружења грађана и женске организације, које и саме припадају осетљивим друштвеним групама, као што је предложено у Програму за унапређење превенције и заштите жена из маргинализованих група од насиља у партнерским односима (Додатак бр. 3).

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије.

Рок: континуирано.

Мера: редовно ажурирати евиденцију службеника и стручњака који су прошли основну и специјализовану обуку, као и потребе за овом обуком. Периодично анализирати ефекте основне и специјализоване обуке службеника и стручњака у свим релевантним установама, органима и организацијама на територији АП Војводине.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, Покрајински завод за социјалну заштиту

Рок: континуирано.

Мера: упутити препоруку и подржати увођење предмета или програмских јединица о родној равноправности и насиљу према женама за будуће професионалце на свим академским и струковним студијама хуманистичких наука на територији АП Војводине.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област образовања, прописа, управе и националних мањина - националних заједница, покрајински орган управе надлежан за област науке и технолошког развоја, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, Педагошки завод Војводине (у оквиру својих надлежности).

Рок: препорука до марта 2015. године; подршка увођењу континуирано.

2.4. Програми у образовању деце и младих

Мера: сачинити целовит преглед садржаја школских програма на свим образовним нивоима (од предшколског до високошколског нивоа) о родној равноправности, насиљу према женама и насиљу у породици, и на бази те анализе предложити допуне наставних планова и програма.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област образовања, прописа, управе и националних мањина-националних заједница, покрајински орган управе надлежан за област науке и технолошког развоја, Покрајински завод за равноправност полова, Педагошки завод Војводине.

Рок: до краја 2015. године сачинити преглед; предложити допуну програма за школску 2016/2017. годину, потом пратити реализацију програма сваке школске године.

Мера: подстицати и обезбедити сталност спровођења неформалних облика образовања и програма вршњачке едукације у основним и средњим школама на територији АП Војводине, о питањима родне равноправности, људских права и права жена, превенције насиља према женама и насиља у породици, ненасилној комуникацији и изазовима информационо-комуникационих технологија у овој области, користећи стручне ресурсе свих релевантних установа, органа и организација.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област спорта и омладине, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област образовања, прописа, управе и националних мањина - националних заједница, Покрајински завод за равноправност полова.

Рок: континуирано.

2.5. Програми за превенцију понављања насиља

Мера: сагледати ефекте рада (укључујући дугорочне и одложене) постојећих програма за рад са учиниоцима насиља према женама и на основу те анализе и стручне дискусије подстаћи креирање ефективних програма. У случају спровођења програма за рад са учиниоцима насиља осигурати да безбедност и подршка за жртве буду од примарног значаја, да буду реализовани у блиској сарадњи са специјализованим службама за подршку жртвама и да приоритет у финансирању има подршка и рад са жртвама.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, Покрајински завод за социјалну заштиту.

Рок: континуирано.

3. Заштита и подршка

3.1. Општа правила и принципи

Установе, органи и организације на територији АП Војводине, у оквиру својих надлежности, обезбедиће да жене жртве насиља добију свеобухватне мере и услугу заштите и подршке, засноване на разумевању насиља према женама и насиља у породици из родне перспективе, усмерене на остваривање људских права и безбедност жртве.

Све мере заштите и подршке треба и да одговарају специфичним потребама свих жена жртава, и да их обухвате без дискриминације по било ком основу. Услуга треба да буде приступачна (лако доступна) женама различите националности, посебно Ромкињама, женама са инвалидитетом, хроничним болестима, психолошким тешкоћама, те сеоским женама, сиромашним женама, младим и старијим женама, избеглим и расељеним женама, као и женама различите сексуалне оријентације и другим.

Мере и услуге заштите и подршке биће засноване на интегрисаном приступу, тако да узимају у обзир однос између жртве, учиниоца, детета и њиховог ширег друштвеног окружења, уз избегавање секундарне виктимизације. Жене жртве насиља у породици и партнерским односима у АП Војводини имају право да буду заштићене од несарадње, неефикасности и дискриминације надлежних установа, органа и организација.

Пружање услуга не сме да зависи од спремности жене жртве да поднесе пријаву или сведочи против било ког учиниоца.

3.2. Опште услуге подршке

Мера: допринети стварању услова за доследну примену Општег протокола о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима и посебних протокола о поступању полиције, правосудних органа, здравствених установа и центара за социјални рад, подршком обукама запослених, обезбеђивањем услова за подршку у раду, и надзором и контролом поступања.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије.

Рок: континуирано.

Мера: обезбедити да све жртве и сведоци насиља према женама у породици и у партнерским односима, укључујући и децу, у свим релевантним установама, органима и организацијама добију одговарајућу и благовремену информацију о доступним психолошким, правним, здравственим и социјалним услугама, финансијској помоћи, становању, образовању, приликама за запошљавање и друге релевантне информације. Обезбедити информације на свим језицима националних мањина - националних заједница, које живе у АП Војводини, укључујући и знаковни језик. Пружање информација не сме да зависи од спремности жртве да поднесе пријаву или сведочи против било ког учиниоца.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област образовања, прописа, управе и националних мањина - националних заједница, Покрајински завод за социјалну заштиту.

Рок: континуирано.

Мера: иницирати оснивање и подржати постојеће услуге бесплатне правне помоћи, укључујући и специјализоване услуге женских удружења, тако да оне буду доступне за све жене жртве насиља у породици и у партнерским односима.

Носиоци: покрајински орган надлежан за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, покрајински орган надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије.

Рок: иницирање до краја 2015. године, подршка континуирано.

Мера: обезбедити информисање жена жртава насиља о могућностима приступа важећим регионалним и међународним механизмима за индивидуалне и колективне жалбе.

Носиоци: покрајински орган надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова

Рок: континуирано.

Мера: иницирати и подржати рад и развој услуга психосоцијалне подршке за жртве, тако да ова услуга буде усмерена на оснаживање и независност жене, и да буде одговарајућа за специфичне потребе жртве, укључујући и њену децу.

Носиоци: покрајински орган надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, Покрајински завод за социјалну заштиту, покрајински орган надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова.

Рок: континуирано.

Мера: иницирати код надлежних органа да се обезбеде услови за доследну примену Протокола, што подразумева едукацију, техничко-логистичку подршку и креирање безбедног и подржавајућег окружења у коме ће се избећи ретрауматизација и обезбедити да све жене жртве насиља, без дискриминације и без обзира на то да ли ће бити покренут судски поступак, приоритетно (по убрзаној процедури) добију медицински и/или судско-медицински преглед и одговарајућу медицинску документацију.

Носиоци: покрајински орган надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова.

Рок: иницијатива до краја 2015. године; праћење примене континуирано.

Мера: упутити локалним самоуправама препоруку да се, у оквиру права на новчану социјалну помоћ која је у надлежности локалне самоуправе, донесу одлуке о новчаној помоћи за жене жртве насиља у породици и/или да се иницира оснивање фонда за подршку жртвама.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, покрајински орган надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије.

Рок: препорука до краја 2015. године.

Мера: упутити локалним самоуправама препоруку да се у оквиру права и услуга социјалне заштите на локалном нивоу предвиде посебне мере подршке и услуге становања за жене жртве насиља, као што су становање у заштићеним условима (непрофитно становање), ослобађање плаћања или остваривање субвенција приликом плаћања стамбено-комуналних услуга, усклађено са осталим општим услугама подршке за жене жртве насиља.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије.

Рок: препорука до краја 2015. године.

Мера: усвојити практичне мере за подстицање образовања, обуке и помоћи приликом запошљавања за жене са искуством насиља у породици и у партнерским односима, посебно имајући у виду потребе жена из маргинализованих група, у складу с мерама Предлога практичне политике за економско оснаживање жена које су преживеле насиље у породичном или партнерском контексту (Додатак бр.2).

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије.

Рок: континуирано.

3.3. Специјализоване услуге подршке

Мера: обезбедити ажуран преглед извештаја о надзору и супервизији специјализованих услуга подршке за све жртве насиља у породици и насиља у партнерским односима, и на основу тога формулисати предлог конкретних мера за унапређивање свеобухватног, специфичног и одрживог система специјализованих услуга у АП Војводини, који је географски одговарајуће распооређен и усклађен са стандардима услуга у овој области.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, Покрајински завод за социјалну заштиту.

Рок: извештавање једном годишње.

Мера: подржати развој и финансирање постојеће специјализоване услуге анонимне и бесплатне подршке саветовања за жене жртве насиља (бесплатна СОС телефонска линија), која треба да буде non-stop доступна (двадесет четири сата дневно, седам дана у недељи), и која покрива целу територију АП Војводине. Подржати одрживост локалних СОС телефонских линија, приступачних женама из различитих друштвених група, које воде женска удружења специјализована за пружање ове врсте помоћи.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова.

Рок: континуирано.

Мера: подстаћи развој и финансирање сигурних кућа, у довољном броју и одговарајућег географског распореда, тако да буду лако доступне и да омогуће безбедан смештај за жене жртве насиља и њихову децу. Обезбедити да ове услуге буду повезане са свим потребним општим услугама подршке жена, укључујући подршку у становању и помоћ приликом запошљавања.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова.

Рок: континуирано.

Мера: подстаћи оснивање и функционисање довољног броја, одговарајуће географски распоређених, лако доступних кризних центара за случајеве силовања, односно центара за жртве сексуалног насиља, који у истом простору обезбеђују услуге лекарског, судско-медицинског и лабораторијског прегледа, као и информисање, психолошко и правно саветовање.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова.

Рок: континуирано.

Мера: информисати све надлежне институције и пружаоце услуга о неопходности подстицања и охрабривања жена жртва насиља да пријаве учињено дело, или сумњу да ће насиље бити учињено, настављено или поновљено. Информисати их о обавези пружања подршке жртвама насиља, имајући у виду њихове потребе као сведока у свим фазама истраге и судских поступака, усаглашено с проценом ризика и уз употребу свих одговарајућих мера заштите, сагласно са одговарајућим стандардима Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, Покрајински завод за социјалну заштиту, Покрајински завод за равноправност полова.

Рок: континуирано.

Мера: информисати све надлежне институције и пружаоце услуга о неопходности подстицања и охрабривања свих особа које имају сазнање о насиљу према женама да надлежним службама пријаве учињено дело насиља или сумњу да је такво дело учињено или да ће се такво дело наставити или поновити. Подстаћи надлежне институције да прихвате и с пажњом размотре све анонимне пријаве дела насиља према женама.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, Покрајински завод за социјалну заштиту, Покрајински завод за равноправност полова.

Рок: континуирано.

Мера: подстаћи све надлежне институције и пружаоце услуга да предузму неопходне мере да се приликом пружања услуга заштите и подршке жртвама води рачуна о правима и потребама деце сведока насиља, односно да се деца обезбеди психосоцијално саветовање примерено њиховом узрасту и да се омогући присуство особе од поверења у свим процесима у којима дете учествује.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област образовања, прописа, управе и националних мањина - националних заједница, Покрајински завод за социјалну заштиту, Покрајински завод за равноправност полова.

Рок: континуирано.

Мера: развити јасна упутства и упознати све надлежне институције и пружаоце услуга о могућностима и ограничењима приликом размене поверљивих података о личности у вези с делима насиља према женама.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област образовања, прописа, управе и националних мањина - националних заједница, Покрајински завод за социјалну заштиту, Покрајински завод за равноправност полова.

Рок: до краја 2015. године.

Мера: иницирати и подржати организовање специфичних активности усмерених на побољшање услова рада и увођење институционалних мера за превенцију и превладавање професионалног стреса запослених у установама, органима и организацијама, ангажованих на решавању случајева насиља према женама у породици и у партнерским односима.

Носиоци: Покрајински завод за социјалну заштиту, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије.

Рок: континуирано.

4. Праћење, процена ефеката и ревизија

4.1. Праћење спровођења мера и услуга заштите и подршке

Мера: иницирати увођење интерне анонимне корисничке евалуације о приступачности и квалитету информација и услуга, у све установе, органе и организације које пружају услуге женама жртвама насиља, а обавезно у оне које се финансирају из буџета АП Војводине.

Носилац: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова и Покрајински заштитник грађана - Омбудсман.

Рок: иницирати до краја 2015. године.

Мера: подржавати независно праћење и процену ефеката мера и услуга за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским релацијама, које пружају установе, органи и организације на територији АП Војводине; праћење и процену спроводе удружења грађана, посебно женска удружења специјализована за ову проблематику.

Носиоци: Покрајински завод за равноправност полова, покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, Покрајински заштитник грађана - Омбудсман.

Рок: континуирано.

4.2. Праћење спровођења и ревизија Програма

Мера: Овај Програм објавити на интернет странама релевантних органа управе АП Војводине и у медијима. Упознати јавност, надлежне установе, органе и организације, укључујући удружења грађана специјализована за ову проблематику, са Програмом.

Носиоци: Покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, и социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област образовања, прописа, управе и националних мањина - националних заједница, покрајински орган управе надлежан за област културе и информисања, Покрајински завод за равноправност полова, Покрајински заштитник грађана - Омбудсман.

Рок: до јуна 2015. године.

Мера: Покрајинска влада, у складу с Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, формираће интерсекторско тело надлежно за коор-

динацију, праћење и процену ефеката мера овог Програма. Рад и надлежности интерсекторског координационог тела биће регулисани посебним актом (правилником о раду), након формирања овог тела.

Носилац: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова.

Рок: прва половина 2015. године.

V

ПРЕПОРУКЕ РЕПУБЛИЧКИМ ОРГАНИМА И ИНСТИТУЦИЈАМА

1. Предлози за измене и допуне закона

Мера: Иницирати измене и допуне закона који регулишу правну заштиту од насиља у породици и других родно заснованих облика насиља и отклонити постојеће пропусте и недостатке који отежавају пружање правовремене, делотворне и ефикасне правне заштите жртвама родно заснованог насиља.

Носилац: Скупштина Аутономне покрајине Војводине (чл. 31. Статута АП Војводине)

Рок: континуирано.

1.1. Предлози у домену кривичног законодавства:

Изменити одредбе Кривичног законика, тако да оне буду у сагласности с Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, тако што ће:

- обезбедити да кривичноправну заштиту уживају сва лица која се према дефиницији насиља у породици из чл. 3. Конвенције, сматрају члановима породице;
- проширити дефиницију насиља у породици како би се сваки акт физичког, психичког, економског и сексуалног насиља сматрао насиљем у породици, у складу с наведеном Конвенцијом;
- обезбедити да се дете увек сматра жртвом, било да трпи директно или индиректно насиље, прописивањем квалификованог облика кривичних дела, уколико су извршена у присуству детета, то јест малолетног лица;
- раздвојити постојећи став 3. члана 194. Кривичног законика, како би кривично дело које је учињено према малолетном лицу у вези са ставовима 1. и 2. било санкционисано у ставу 3, а да кривично дело које је за последицу имало наступање тешке телесне повреде буде санкционисано у посебном ставу 4, док ће постојећи став 4. и 5. постати став 5. и 6;
- изменити одредбе о изрицању казне рада у јавном интересу и предвидети обавезно кумулативно изрицање ове санкције приликом примене мера упозорења (условне осуде и судске опомене), када су у питању кривична дела против брака и породице;
- обезбедити да сваки чин сексуалне пенетрације, без обзира на облик, начин и природу тог чина, учињен над лицем које није дало свој пристанак, представља кривично дело силовања, као и да се за кривично дело силовања у браку гони и без предлога за кривично гоњење;
- обезбедити да сексуално узнемиравање, прогањање и сакаћење женских полних органа буду прописана као посебна кривична дела за која се гони по службеној дужности;

Изменити одредбе Законика о кривичном поступку, Закона о прекршајима, Закона о извршењу кривичних санкција и Закона о полицији, тако да оне буду у сагласности с Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, тако што ће:

- обезбедити право жртава на информације од прве пријаве и током целокупног поступка;
- обезбедити право жртава на услуге службе за помоћ и подршку током целокупног трајања кривичног поступка (правну и психолошку) и могућност да је током поступка прати „особа од поверења“;

- обезбедити да поступци у случајевима породичног и сексуалног насиља имају статус хитних поступака и да се воде без неоправданог одлагања;
- прописати могућност изрицања хитних мера заштите исцелјења учиниоца насиља и забране приласка, како би се обезбедила тренутна краткотрајна заштита жртава;
- обезбедити право жртава на заштиту, укључивањем услова да се избегава сваки контакт осумњиченог и жртве, обавезним давањем жртви статуса посебно осетљивог сведока;
- обезбедити примену права жртава на специјалну заштиту, уз могућност да испитивање спроведе иста особа на начин прилагођен њеном стању и потребама, уз поштовање достојанства и њеног личног интегритета и онемогућавања визуелног контакта осумњиченог и жртве;
- укинути важеће одредбе о ослобађању од дужности сведочења (привилегованих сведока) у случајевима кривичних дела предвиђених Конвенцијом, посебно у случајевима када је кривично дело извршено према малолетном лицу;
- обезбедити право жртава на посебан опрез од стране органа у случајевима алтернативног решавања кривичних поступака и ресторативне правде, укључујући и захтев да се води рачуна о томе да ли је то у интересу жртве;
- омогућити жртви олакшан поступак подношења захтева за истицање имовинскоправног захтева и накнаду стварних трошкова;
- предвидети дужност достављања судских одлука донетих у кривичном поступку Управи за извршење кривичних санкција и органу старатељства надлежном по пребивалишту жртве и по пребивалишту учиниоца насиља;
- обезбедити да надлежне службе систематски прате поштовање изречених условних осуда.

1.2. Предлози у домену породичноправне заштите:

- допунити постојеће мере породичноправне заштите увођењем мере обавезног лечења од алкохолизма и наркоманије, као и мере којом се извршиоцу насиља налаже да се подвргне одговарајућем психосоцијалном третману, а та мера мора бити самостална и у складу са чл. 16. Конвенције;
- конкретизовати начело нарочите хитности у поступању, прописивањем рока у ком се парнични поступак мора окончати;
- уредити посебна правила о одређивању и спровођењу привремених мера, као инструмента којим се обезбеђује хитна заштита жртвама насиља, доношењем мера заштите *ex parte*;
- предвидети обавезу суда који је одредио меру заштите од насиља у породици да пресуду или решење о привременој мери достави жртви насиља у породици у случајевима када жртва није била странка у поступку;
- предвидети могућност да, у случају очигледног избегавања уручења позива или отежане доставе, суд може наредити полицијско довођење лица које активно или пасивно избегава позив или пријем писмена, као и да се уредним позивом сматра позивање телефонским или електронским путем;
- предвидети дужност достављања судских одлука (решења о привременој мери, пресуда о мерама породичноправне заштите, решења о извршењу) органу старатељства, јавном тужилаштву и полицијској управи надлежним по пребивалишту жртве и надлежним по пребивалишту учиниоца насиља;
- предвидети могућност достављања тужби за мере заштите и тужби за продужење мера заштите надлежним јавним тужилаштвима;
- утврдити обавезу органа старатељства да ефективно прати случајеве у којима су изречене мере заштите, те да у случају њиховог кршења, без одлагања предузимају одговарајуће службене радње;

1.3. Предлози у вези са Законом о оружју и муницији:

- поштрили услове за добијање одобрења за набавку, држање и ношење ватреног оружја;
- уврстити сва она кривична дела, као и прекршаје са елементима насиља, у листу кажњивих дела која према Закону о оружју и муницији представљају препреку за добијање одобрења за држање или ношење оружја, без обзира на изречену врсту и висину кривичне или прекршајне санкције;
- као препреку за добијање одобрења за држање или ношење оружја у листу уврстити и ситуације када је према подносиоцу захтева изречена једна или више мера породичноправне заштите од насиља у породици, као и када је према подносиоцу захтева због неког од кривичних дела са елементима насиља примењен институт одлагања кривичног гоњења;
- уврстити у Закон о оружју и муницији члан који би регулисао обавезу државних органа да, у случају да се против запосленог у тим државним органима покрене кривични или прекршајни поступак са елементом насиља, или поднесе тужба за изрицање мера заштите од насиља у породици или примени институт одлагања кривичног гоњења за горенаведена кривична дела, одмах по сазнању одузму службено оружје запосленом који службено оружје користи у обављању задатака;
- увести обавезни лекарски преглед и испитивање менталног и психичког стања и способности приликом давања одобрења за набавку, држање и ношење ватреног оружја;
- увести евиденцију власника, одговорних лица и лица запослених у привредним субјектима и другим организацијама које поседују или продају оружје, а која лица по службеној дужности долазе у контакт са оружјем или носе оружје приликом обављања радних задатака;
- увести евиденцију чланова стрељачких клубова и удружења ловаца;
- увести обавезу Министарства унутрашњих послова да, у случају покретања кривичног или прекршајног поступка са елементом насиља, или покретања поступка за изрицање мера заштите од насиља у породици или примене института одлагања кривичног гоњења за горенаведена кривична дела против лица које је власник, одговорно лице или запослено лице у привредном субјекту или другој организацији која поседује или продаје оружје, или лица које је члан стрељачког клуба, односно удружења ловаца, обавести привредне субјекте или друге организације и удружења, као и стрељачке клубове, да је том лицу привремено забрањено држање или ношење оружја;
- увести обавезно информисање пунолетних чланова породице о томе да је лице, које је члан породице, поднело захтев за набавку оружја или увести јавнодоступну јединствену базу података о лицима која поседују дозволу за држање или ношење оружја, као и базу података о лицима која су поднела захтев за држање или ношење оружја.

2. Предлози и препоруке за промене процедура и поступака

Мера: иницирати измене и допуне процедура и поступака у раду јавних служби и установа, с циљем отклањања пропуста и недостатака који отежавају пружање правовремене, делотворне и ефикасне превенције и заштите жртвама насиља у породици и жртвама других облика родно заснованог насиља.

Носилац: Иницијатива покрајинских органа управе у чији делокруг послова спада дата материја према министарствима Републике Србије чија је то надлежност

Рок: континуирано.

- стандардизовати поступање и вођење евиденције свих релевантних служби, како би се обезбедило правовремено идентификовање насиља у породици и квалитетна документација о њему; увести јединствену евиденцију о процесуираним кривичним делима насиља у породици и изреченим мерама породичноправне заштите од насиља у породици;
- увести специјализацију професионалаца који поступају у случајевима родно заснованог насиља;
- омогућити да случајеви родно заснованог насиља добију статус хитних предмета;
- предвидети пружање психолошке, социјалне и друге стручне помоћи и подршке жртвама родно заснованог насиља, током трајања целокупног кривичног, прекршајног или грађанског поступка заштите;
- омогућити жртвама родно заснованог насиља безбедан и брз приступ правосудју, укључујући и право на бесплатну правну помоћ;
- створити услове да у полицијској патроли која интервенише у случајевима насиља у породици буде и полицијски службеник женског пола;
- обезбедити адекватну социјалну и психолошку помоћ и подршку жртвама насиља у породици, укључујући различите форме услуга и оснивање сигурних кућа за жене и децу жртве насиља у породици, базиране на јасним правилима и стандардима рада који не искључују представнице/представнике друштвено маргинализованих група, као и економску помоћ и приоритет у добијању права на социјално становање;
- формирати посебан државни фонд за накнаду штете жртвама насилних кривичних дела;
- обезбедити женама жртвама насиља доступност адекватним медицинским услугама и рехабилитацији и обезбедити да жртве насиља буду ослобођене плаћања трошкова издавања уверења о повредама;
- основати Кризне центре за жртве силовања и других сексуалних деликата и донети протокол о поступању свих надлежних институција у случајевима сексуалног насиља;
- ослободити жртве насиља у породици и жртве других облика родно заснованог насиља од обавезе плаћања судских такси и трошкова судских поступака;
- унапредити заштиту жена жртва насиља на радном месту путем уређивања адекватних законских механизма за спречавање узнемиравања и сексуалног узнемиравања на радном месту;
- надзирати и непрекидно преиспитивати постојећу ефикасност мера како би се могле мењати и допуњавати, према потребама;
- периодично вршити ревизију постојећих прописа и мера.

VI

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

1. Акциони план за спровођење овог Програма израдиће покрајински органи управе који су одређени као носиоци мера из Програма. Орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова координираће процесом израде Акционог плана. Рок за израду Акционог плана је шест месеци од усвајања Програма.

2. Надлежни органи управе, који су именовани као носиоци активности, прикупљаће податке, пратити спровођење и извештавати Покрајинску владу о резултатима примене Програма, до формирања интерсекторског тела надлежног за координацију, праћење и процену ефеката мера, програма и препорука за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима.

3. Овај Програм објавити у „Службеном листу Аутономне покрајине Војводине”.

Додатак бр.1

ОДРЕЂЕЊЕ ПРИСТУПА И КОРИШЋЕНИХ ПОЈМОВА

А. Позадина

1. Препознавање насиља према женама, укључујући и насиље у породици, као темељног кршења људских права представља резултат вишедеценијског напора глобалног женског покрета да насиље над женама постане видљиво, да прерасте из приватног у друштвени проблем, те да се скрене пажња на специфичне механизме и динамику овог феномена, без чијег разумевања нема одговарајуће стратегије и програма деловања.

2. Иако још увек није довољно истражена област, а тамна бројка насиља потврђује да је број пријављених и забележених случајева свих облика насиља према женама знатно нижи од стварног броја, међународни документи дефинишу и забрањују насиље према женама, укључујући и насиље у породици, сматрајући га обликом дискриминације жена. Домаће законодавство, иако не наглашава родни аспект насиља, следи препоруке кључних међународних докумената. Стање у законодавству и правној пракси указује на бројне могућности унапређивања,¹⁵ које се очекују, имајући у виду да је Република Србија 31. октобра 2013. године потврдила Конвенцију Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.

Б. Приступ

3. Истраживања, статистички подаци и трендови, упоредне анализе и резултати примене Стратегије за заштиту од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља у Аутономној покрајини Војводини за период од 2008. до 2012. године, као и међународне препоруке у овој области, били су оквир за израду предлога мера у документу овог Програма. Чланице и чланови радне групе за израду предлога Програма сагласне/сагласни су са следећим констатацијама:

- насиље према женама (родно засновано насиље) представља манифестацију историјски неједнаких односа моћи између жена и мушкараца, односно вишевековне доминације мушкараца над женама и другим члановима породице, и један је од најтежих облика дискриминације жена и кршења њихових основних људских права;
- насиље према женама структурне је природе и представља један од кључних друштвених механизма којима се жене приморавају да буду у подређеном положају у односу на мушкарце;
- насиље према женама показује универзалну природу: присутно је у свим друштвима, у свим земљама и свим слојевима друштва, те погађа особе свих старосних и образовних категорија, особе различитог етничког порекла, као и различитих религија, професионалних, имовинских и личних својстава. Одређене групе жена и деце изложене су већем ризику од насиља;
- насиље према женама може бити различитих облика и манифестација, а одређене друштвене околности (сиромаштво и економска криза, политичке кризе, оружани сукоби, миграције, ретрадиционализација друштва и сл.) могу представљати отежавајуће околности и озбиљне препреке за заштиту, будући да су жене, због недостатка моћи, чешће изложене већим опасностима да постану жртве, а да државе не преузимају довољну одговорност да организују адекватну заштиту;
- због последица које изазива, насиље према женама представља једну од најзначајнијих препрека за напредовање жена и постизање једнакости између мушкараца и жена, препреку у развоју друштва, у успостављању демократије, мира, толеранције и једнакости.

¹⁵ Препоруке републичким органима и институцијама, V поглавље ове стратегије;

Ц. Насиље према женама

4. „Насиље према женама” означава кршење људских права и облик дискриминације жена и представља сва дела родно заснованог насиља која доводе или могу да доведу до: физичке, сексуалне, психичке, односно економске повреде или патње за жене, обухватајући и претње таквим делима, принуду или произвољно лишавање слободе, било у јавном, било у приватном животу;¹⁶

5. Насиље према женама често се означава и термином „родно засновано насиље према женама”, да би се означило да је то насиље усмерено против жене зато што је жена, односно да оно несразмерно погађа жене¹⁷. То је свако дело насиља засновано на родној¹⁸ основи, и укључује следеће видове¹⁹, мада се не ограничава на њих: (а) насиље које се догађа у породици или домаћинству; (б) насиље које се догађа у заједници; (в) насиље које почини или одобри држава; (г) кршење људских права у ситуацијама ратног конфликта;

6. „Насиље у породици” означава свако дело физичког, сексуалног, психичког, односно економског насиља, до којег долази у оквиру породице или домаћинства, односно између бивших или садашњих супружника или партнера, независно од тога да ли учинилац дели или је делио исто боравиште са жртвом²⁰;

7. Насиље у породици обухвата углавном два типа насиља: насиље између садашњих или бивших супружника или партнера и међугенерациско насиље које се најчешће јавља између родитеља и деце (које је родно неутрално, односно обухвата жртве оба пола);

8. Насиље у породици увек представља злоупотребу моћи и контролisanje чланова породице који имају мање моћи или располажу мањим ресурсима. У већини друштава, нарочито у традиционалним и патријархалним заједницама, мушкарци имају знатно више моћи – не само физичке, већ и економске и друштвене. Због тога су насиљу у породици најчешће изложени жене, деца, старија, болесна или лица са инвалидитетом, особе које зависе од других чланова породице.

9. Програм за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима у Аутономној покрајини Војводини за период од 2015. до 2020. године укључује мере за спречавање и заштиту од следећих облика насиља:²¹

- психичко насиље: намерно понашање које озбиљно нарушава психички интегритет неког лица, принудом односно претњом;
- прогањање: намерно понашање понављањем претњи упућених другом лицу, које указују да се лице плаши за своју безбедност;
- физичко насиље: намерно почињена дела физичког насиља над другим лицем;
- сексуално насиље, укључујући силовање: намерно понашање које укључује вагиналну, аналну или оралну пене-трацију сексуалне природе на телу другог лица без њеног/његовог пристанка, коришћењем било ког дела тела или предмета, друге сексуалне радње с лицем без њеног/његовог пристанка или навођење другог лица на покушај сексуалних радњи с трећим лицем без њеног/његовог пристанка; пристанак мора да буде добровољан и да настане као исход слободне воље лица, процењене у контексту датих околности; односи се на дела почињена над бившим, односно садашњим супружницима или партнерима;
- принудни брак: намерно присиљавање одрасле особе или детета да ступи у брак, укључујући и намерно намљивање одрасле особе или детета на територију државе која није њена држава боравишта с циљем принуде да ступи у брак.

¹⁶ Дефиниција насиља према женама је преузета из Конвенције Савета Европе, чл 3 тачка (а)

¹⁷ Објашњење родно заснованог насиља према женама је преузето из Конвенције Савета Европе, чл 3 тачка (д)

¹⁸ Појам „род” означава друштвено одређене улоге, понашања, активности и атрибуте, које дато друштво сматра прикладним за жене и мушкарце (дефиниција у Конвенцији Савета Европе, чл 3 тачка (е)) Начин на који једно друштво види улогу жене и мушкарца зависи од низа фактора: културних, политичких, економских, друштвених и религијских, од обичаја, права, класне и етничке припадности, као и од предрасуда које су раширене у одређеном друштву. Ставови и понашања према роду су научени и могу се мењати

10. И други облици насиља које именује Конвенција Савета Европе (генитално сакаћење жена, принудни абортус и принудна стерилизација, сексуално узнемиравање) представљају забрањена и кажњива дела, иако овај Програм није укључио специфичне мере превенције и заштите за те облике насиља, оставља могућности да се за њих предвиде специфичне мере и поступци у наредном периоду.

11. Неприхватљивост оправдања за кривична дела, укључујући и дела почињена у име „части”, означава да се нико не може позвати на оно што сматра елементом (своје) културе, религије, обичаја, традиције или неког другог личног разлога, да би се оправдало извршење насиља према женама, као начина да се оно спречи или казни због сумње, претпоставке или стварног кршења традиционалних норми или обичаја прикладног понашања.²²

Е. Дефиниције укључених особа²³:

12. „Жена”: међународни документи, као и приступ овог Програма и мере које су њиме прописане, усредсређују се на насиље према женама због његових специфичних карактеристика. Појам „жена” укључује и девојке испод 18 година старости. Жене свих старосних категорија најчешће су жртве насиља, а насиље над девојкама и девојчицама често је израз културних и религијских традиција које производе зависност жена и репродукују стереотипне моделе женских улога. Жене и девојчице изложене су већем ризику од родно заснованог насиља од мушкараца. Насиље у породици погађа жене несразмерно, иако и мушкарци, посебно деца, могу бити жртве насиља у породици.

13. „Дете”: свако људско биће које није навршило осамнаест година живота јесте дете.²⁴ Неки облици насиља више су везани за девојчице (инцест и сексуално насиље, договорени и рани бракови, генитално сакаћење, насиље које су починили млади људи – силовање и банди). У породици или домаћинству деца су изложена и насиљу које се чини према другим члановима породице, најчешће њиховим мајкама, што представља индиректно насиље према деци. Сваки чин (директног и индиректног) насиља према деци оставља последице и представља препреку потпуном и задовољном животу, а може да има последице и у одраслом добу. Овај Програм укључује мере према „деци сведоцима” насиља према женама.

14. „Жртва” означава свако физичко лице које је изложено понашању описаном као „насиље према женама”. Залагањем женских организација, термин „жртва” замењује се термином „особа” која је преживела насиље, у намери да се избегне негативно обележавање, нагласак на пасивности и трпљењу, односно да се нагласе снаге и капацитети уложени да се изађе из насиља. Не постоји типичан профил жртве, али истраживања потврђују да жене, независно од свог социјалног, образовног, економског и других статуса, доживљавају више насиља. Постоји већа вероватноћа да жене које су доживеле насиље у детињству буду изложене насиљу касније у животу (мада ова чињеница није потврђена у сваком појединачном случају).

15. „Учинилац”: у највише случајева мушкарци злостављају жене и децу. Догађају се напади и злостављања које чине жене, што не би требало занемаривати, али не би требало ни да одврати пажњу од основног проблема и родне димензије насиља. Насиље према женама најчешће чине особе које су жени познате и које су у неком односу с њом: садашњи или бивши брачни и сексуални партнери, чланови породице, рођаци и пријатељи, познаници (укључујући колеге и клијенте), особе на различитим позицијама власти (укључујући надређене, лекаре, терапеуте, неговатеље, свештенике/верске вође, учитеље, запослене у институцијама).

16. „Жртве из маргинализованих група”: знатно је већа вероватноћа да ће различитим облицима родно заснованог насиља бити изложене особе које припадају друштвено маргинализованим групама, у односу на различита својства: расу, национал-

¹⁹ Препорука Rec(2002)5 Комитета министара државама чланицама о заштити жена од насиља и Меморандум са објашњењима

²⁰ Дефиниција насиља у породици преузета је из Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, чл 3 тачка (б)

²¹ Дефиниције облика насиља су преузете из Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, чл 33, 34, 35, 36 и 37

²² Образложење у вези са чл 42 Конвенције Савета Европе, параграф 216

²³ Дефиниције су базиране на Препоруци Rec(2002)5, Меморандуму са објашњењима, и Конвенцији Савета Европе чл 3 тачка (е) и (ф), чл 26 и чл 27

²⁴ Према УН Конвенцији о правима детета (1989)

ност, класу, старосну доб, место порекла и живота, економски и породични статус, инвалидитет, хроничне болести и психолошке тешкоће, сексуалну оријентацију, статус избеглог или расељеног лица, мигранта или азиланта, као и друга лична својства или карактеристике окружења. Обичаји, религија, традиција и друге праксе специфичне за поједине друштвене групе, мада то нису и не смеју бити, често се користе као оправдање за одсуство интервенције и заштите.

17. „Сведок” обухвата сваку особу која је присуствовала или има сазнање о делу насиља, или која има оправдане разлоге да сумња да је такво дело почињено или да би се могло очекивати даља дела насиља. Овај Програм укључује мере према „сведоцима” насиља према женама.

Ф. Одговорност АП Војводине, установа, органа и организација

18. Органи АП Војводине, званичници, службеници, установе и други актери који наступају у име АП Војводине у овом плану и програму преузели су обавезу уздржавања од учешћа у било каквом чину насиља према женама, као и да у границама својих надлежности, с дужном пажњом предузимају неопходне мере на спречавању и отклањању сваког вида насиља према женама.

19. Професионално поступање базирано је на општеприхваћеним принципима који оријентишу праксу и који представљају саставни део интерних упутстава о раду, обавезних за све запослене, која се користе и приликом увођења у посао новозапослених стручњака, а која су садржана у усвојеним државним документима:²⁵

- безбедност (сигурност) жртве представља приоритет у деловању служби, установа и органа;
- безбедност и добробит детета, осигурањем безбедности и подржавањем аутономије ненасилном родитељу;
- за насилно понашање одговоран је искључиво учинилац;
- приликом свих интервенција, надлежни би требало да размотре неједнакост моћи између жртве насиља и учиниоца, што укључује разлику у поступцима и третману жртве и учиниоца;
- поштовање потреба, права и достојанства жртве;
- приоритет свих интервенција јесте заустављање насиља, а потом обезбеђивање других мера подршке и помоћи;
- хитност поступка усаглашава се с проценом опасности ситуације и угрожености жртве/жртава;
- установе, органи и организације, у оквиру својих улога и надлежности, одговорни су да зауставе насиље и предузму мере заштите жртве/жртава.

20. Тежећи системским, свеобухватним и усклађеним решењима, установе, органи и организације на територији АП Војводине, у оквиру својих надлежности, предузимаће мере и поступке за превенцију и заштиту од свих облика насиља према женама у породици и у партнерским односима, нудећи обједињени и целовити одговор на насиље према женама, који у средиште ставља права жртве. Сви поступци и мере примењиваће се делотворном сарадњом свих надлежних установа, органа и организација, укључујући скупштине и управе на свим нивоима, те институције за заштиту људских права, тела за равноправност и удружења грађана, а посебно женске организације специјализоване за подршку женама и деци жртвама насиља. Биће обезбеђена одговарајућа финансијска средства и људски ресурси за спровођење мера из овог Програма. Надлежни органи АП Војводине предлажиће формирање интерсекторског тела надлежног за координацију, праћење и процену ефеката мера из овог Програма, ради праћења његовог спровођења.

21. Скупштина АП Војводине, у складу са својим надлежностима, предлажиће Скупштини Републике Србије измене и допуне одговарајућих закона, како би се у што краћем року постигла њихова пуна усклађеност с Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, коју је Народна скупштина Републике Србије потврдила 31. октобра 2013. године.

²⁵ Општи протокол о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и партнерским односима (Влада РС; 24 новембар 2011) и посебни протоколи система унутрашњих послова (2013), система здравствене (2010) и социјалне заштите (2013) и посебни протокол правосудног система (2014)

Предлог Програма за економско оснаживање жена са искуством насиља у породици и у партнерском односу

Сажетак:

Економско оснаживање жена са искуством насиља у породици и у партнерском односу игра значајну, а често и кључну улогу у изласку из насиља и реинтеграцији у друштво. У постојећим програмима и акционим плановима, комплексност родно заснованог насиља над женама није препозната, као ни потребе жена жртава насиља, нити чиниоци који производе њихову рањивост. Одсуство податка о спровођењу ових програма и средствима издвојеним за њихово спровођење отежава утврђивање њихових ефеката. Примери добрих пракси још увек су веома ретки. Овај недостатак ствара основу за промену постојећег стања. Неопходно је створити услове да се дугогодишња невидљивост ове групе жена, стави у функцију њиховог економског оснаживања. Унапређивањем њиховог положаја, ставара се шанса за заустављање и превенцију будућег насиља, побољшање квалитета живота жена, успостављање сигурнијег окружења и смањење сиромаштва.

Да би биле успешне, мере у овој области морају поћивати на индивидуализованом, свеобухватном и континуираном приступу који ће заједнички развијати све надлежне институције.

Кључне речи: економско оснаживање, жене, насиље у породици, партнерско насиље, родно засновано насиље, програми, мере

Листа скраћеница:

АПВ –	Аутономна покрајина Војводина
АЖЦ –	Аутономни женски центар
ЕУ –	Европска унија
МЕРР –	Министарство економије и регионалног развоја
МРЗБСП –	Министарство за рада, запошљавање, борачка и социјална питања
НЗС –	Национална служба за запошљавање
ПСЦЗРП –	Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова
ПСЗСПД –	Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију
ПСЗ –	Покрајинска служба за запошљавање
ЦСР –	Центар за социјални рад

1. УВОД

Спречавање и заустављање мушког насиља над женама и економско оснаживање жена основни су приоритети Аутономне покрајине Војводине у области родне равноправности. Иако економско оснаживање жена које су биле изложене насиљу игра значајну, а често и кључну улогу у изласку из насиља и реинтеграцији у друштво, у Војводини су се активности у ове две области спроводиле одвојено, или с врло мало додирних тачака. Стратегија за заштиту од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини за период од 2008. до 2012. године, предвиђала је социјално-економске мере за подстицање запошљавања, samozapošljavanja и каријерног вођења жена жртава родно заснованог насиља, али ове мере до сада нису спровођене. У Националној стратегији за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима, у две стратешке области (превенција и систем мера заштите и подршке жртвама), говори се о потреби да се размотри могућност успостављања механизма финансирања програма економског оснаживања који су намењени женама, али нису доступни подаци о искуствима у спровођењу ових мера.

Национална стратегија запошљавања и локалне стратегије и акциони планови запошљавања не препознају експлицитно жене жртве породичног насиља као посебно рањиву групу. Комплексност родно заснованог насиља над женама није препозната, као ни потребе жена жртава насиља, нити чиниоци који производе њихову рањивост. Одсуство податка о спровођењу ових стратегија и средствима издвојеним за њихово спровођење отежава утврђивање њихових ефеката. Примери добрих пракси још увек

су веома ретки и дешавају се изван државних политика. Ипак, овај недостатак ствара основу за промену постојећег стања. Неопходно је створити услове да се дугогодишња невидљивост ове групе жена, стави у функцију њиховог економског оснаживања. Унапређивањем њиховог положаја, ставара се шанса за заустављање и превенцију будућег насиља, успостављање сигурнијег окружења, смањење сиромаштва и побољшање квалитета живота жена.

Економско оснаживање жена је процес који женама повећава приступ и контролу над економским ресурсима и могућностима, укључујући радна места, финансијске услуге, имовину и друга производна добра (помоћу којих једна особа може остварити приход), развој вештина и приступ информацијама о тржишту.²⁶ Учешће жена у економским активностима и њихово економско оснаживање има кључни значај за јачање људских права жена и омогућава им да контролишу властите животе и имају утицај у друштву.²⁷

Уважавајући чињеницу да економски положај жене представља значајан фактор који утиче на изложеност жена насиљу и у великој мери одређује могућност да из насиља изађе, Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова иницирао је формирање радне групе²⁸ за израду предлога практичне политике за економско оснаживање жена које су преживеле насиље.

Циљ овог предлога практичне политике јесте да се дефинишу смернице и предложе модели програма за економско оснаживање жена са искуством породичног/партнерског насиља, а који ће бити у складу с потребама и приоритетима ових жена, уважавати специфичности и сложеност проблема насиља над женама и омогућавати њихову реинтеграцију у друштво.

2. АНАЛИЗА ТРЕНУТНОГ СТАЊА

2.1. Запошљавање, рад и насиље према женама

Економска зависност од партнера један је од најчешћих разлога због којег жене дуго остају у браку или партнерском односу у којем има насиља. Жене које су изложене насиљу често су незапослене или престану с радом брзо по ступању у брак, а најчешће након рођења деце. Насилни партнер активно умањује самопоуздање и самопоштовање жене, уверавањем да је неспособна и да је нико неће запослити, а без уштеђевине и радног искуства, уз велику незапосленост и дуготрајну кризу, оне и саме сумњају у могућност лаког запослења или запослења које би им донело довољна примања за самосталан живот и бригу о деци.²⁹ Економско насиље, које представља механизам којим насилник постиже контролу и доминацију над партнерком, заступљено је у чак 45,7% случајева у којима постоји неки вид насиља у породици, а односи се на одузимање новца и имовине, забрану коришћења заједничких добара, забрану запошљавања, наставка школовања и друго.³⁰ Истовремено, жеља жене за економском независношћу представља фактор ризика за појаву насиља, а његова очигледна последица јесте онеспособљавање жене за самосталну егзистенцију, што се сматра најчешћим разлогом останка у заједници с насилником.³¹

Подаци за Војводину³² показују да егзистенцијални проблеми представљају најчешћи разлог због којег жене нису напустиле насилнике. На питање који је био разлог за ненапуштање насилника, односно за повратак након напуштања, готово свака пета жена

26 Starter Pack on Economic Empowerment of Women and Girls (2012) DFID

27 On Equal Footing – Policy For Gender Equality And The Rights And Role Of Women In Sweden's International Development Cooperation 2010–2015 (2010) Swedish Ministry for Foreign Affairs

28 Радну групу чиниле су: Рада Гујанчић (Женски центар Ужице), Ружица Рудић Вранић (Фемин Кратива), Бобана Мачановић (Аутономни женски центар), Радослава Аралица (Зрењанински едукативни центар), Милана Лазић (Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва), Маја Бранковић Ђундић (Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова) и Драган Божанић (координатор радне групе, Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова) Подришку у изради документа пружиле су Тања Игњатовић (Аутономни женски центар), Мирјана Максимовић (Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва)

29 Могућности запошљавања за жене које су преживеле насиље – Извештај (2011) Аутономна женска кућа Загреб, Центар за жене жртве рата – РОСА, Подузетнички центар – Роса, Загреб

30 Игњатовић, Тања (2006) О насиљу у породици из евиденције центра за социјални рад у 2005. у: За живот без страха (приручник) Аутономни женски центар, Београд стр 14–20

31 Игњатовић Тања, Пешић, Данијељ (2012) Ризици од сиромаштва за жене жртве насиља Аутономни женски центар Београд стр 21

32 Николић-Ристановић, Весна (2010) Насиље у породици у Војводини Покрајин-

(18,3%) одговорила је да није имала где да оде, односно није имала могућност да реши стамбено питање, док је 14,6% одговорило да је разлог био недостатак основних средстава за живот. Другим речима, готово једна трећина испитаница (32,9%) као разлог ненапуштања навела је егзистенцијални проблем. Међу женама које су напустиле насилнике, највише их је било међу онима које су у последњих десет година више зарађивале од својих партнера. Ови подаци су у складу са сличним истраживањима која показују да економска самосталност представља један од најзначајнијих предуслова жениног изласка из ситуације насиља. Истовремено, одлука да се изађе из насилне везе и започне живот самохране мајке за многе жене (34%) носи висок ризик од сиромаштва.³³ У случајевима када напусте насилника, жене се суочавају с тешкоћама приликом поновног укључивања на тржиште рада. Оне су често дуго биле изван тржишта рада, теже се сналазе у промеченом окружењу, могу имати неконкурентне квалификације (или их уопште немају), а одсуство самопоуздања и самовредновања додатно им отежава положај. Истраживање спроведено у Србији³⁴ указало је на то да су готово све жене које су преживеле насиље биле у сталној потрази за било каквим послом (најчешће сезонским), али су прилике за запошљавање биле ретке, углавном неповољне, а послови слабо плаћени и несигурни. Већина ових жена сналазила се тако што је обављала привремене и повремене послове (сезонски послови, кућна радиност и слично). Тек неколико њих имало је сопствену пензију и оне су једине, од свих испитиваних жена, имале сопствени стални приход. Неке испитанице биле су запослене, па су због различитих разлога остале без посла, али има и оних које никада нису биле у радном односу.³⁵ Упркос томе, и запослене, и незапослене жене, имају позитиван став према раду, те незапосленост не представља истински избор жене, већ директну последицу економских и других облика насиља у породици, којима је жена изложена и других околности у којима се нашла.³⁶

2.2. Постојеће мере и активности на националном, покрајинском и локалном нивоу

Стратешки документи у Републици Србији у области запошљавања и samozapošljavanja начелно препознају жртве породичног насиља као посебну рајиву циљну групу, али се оне посматрају као хомогена група, те се у овим документима жене жртве насиља углавном не спомињу експлицитно.

У Националној стратегији запошљавања за период 2011–2020. године³⁷ истиче се да ће мере активне политике бити усмерене према теже запошљивим лицима, а националним акционим плановима запошљавања који се доносе на годишњем нивоу дефинишу се категорије теже запошљивих лица, као и мере и активности за унапређивање њихове запошљивости.

У акционим плановима запошљавања за 2011, 2012. и 2013. годину,³⁸ предвиђена је посебна мера „Подстицање запошљавања жртава породичног насиља и трговине људима“, а као непосредни ефекат ових мера у све три године наводе се два резултата: „Успостављен механизам сарадње МЕРП и НСЗ са институцијама надлежним за проблеме жртава породичног насиља и трговине људима“ и „Креирани посебни програми запошљавања за жртве породичног насиља и трговине људима, како би се подстакло њихово социо-економско укључивање“. За ову меру су одређени и индикатори:

ски секретаријат за рад, запошљавање и равноправност полова, Нови Сад, стр 86

33 Klein, S (Ed) (2009) The poverty risks of women affected by violence and their children – Report on the socio-economic situation in Austria, WAVE – Women against violence Europe, Vienna

34 Истраживање је спровео Аутономни женски центар у сарадњи са женским организацијама у Србији у три региона у Србији: Западна Србија (Ужице, Нови Пазар, Тутин), Јужна Србија (Врање, Лесковац, Власотинце) и Војводина (Нови Сад, Нови Бечеј и Сомбор) Др Павловић Бабић, Драгица и Кузмановић, Добринка (2011) Извештај са фокус група и индивидуалних интервјуа Аутономни женски центар Београд Доступно на:

http://www.socijalna-ohезija.womenngo.org/rs/images/pdf/rs/Kvalitativno_istrazivanje_-_Srbija.pdf

35 Др Павловић Бабић, Драгица и Кузмановић, Добринка (2011) Извештај са фокус група и индивидуалних интервјуа Аутономни женски центар Београд Доступно на: http://www.socijalna-kohezija.womenngo.org/rs/images/pdf/sr/Kvalitativno_istrazivanje_-_Srbija.pdf

36 Могућности запошљавања за жене које су преживеле насиље – Извештај (2011), Аутономна женска кућа, Центар за жене жртве рата – РОСА и Подузетнички центар – РОСА, Загреб, стр 15–16

37 Доступно на: http://www.srbija.gov.rs/vesti/dokumenti_sekcija.php?id=45678

38 Национални акциони планови за 2012, 2013 и 2014 годину доступни на:

<http://www.minrzs.gov.rs/sekto-r-za-zaposljavanje-plan-zaposljavanja.php>

- Број и структура жртава породичног насиља укључених у мере АПЗ, по мерама.
- Број и структура жртава породичног насиља које су запослене шест месеци након укључивања у мере АПЗ, по мерама.

Национални акциони план запошљавања за 2014. годину (“Сл. гласник РС”, бр. 118/2013), у VII-мој глави КАТЕГОРИЈЕ ТЕЖЕ ЗАПОШЉИВИХ ЛИЦА, закључује да је потребно „у програме и мере активне политике запошљавања укључивати и остала теже запошљива лица и посебно осетљиве категорије незапослених као што су: дугорочно незапослени, особе са инвалидитетом, Роми, жене, корисници новчане социјалне помоћи, рурално становништво, избегла и расељена лица, повратници према споразуму о реадмисији, деца без родитељског старања, жртве породичног насиља и трговине људима, самохрани родитељи, супружници из породице у којој су оба супружника незапослена, родитељи деце са сметњама у развоју и сл. тако да омогуће њихову интеграцију на тржиште рада и подрже побољшање квалитета живота.“

Као носиоци активности, предвиђени су Министарство за рада, запошљавање, борачка и социјална питања, Национална служба за запошљавање, центри за социјални рад и организације цивилног друштва.

Од МИНРЗС је добијена информација да поменути механизам сарадње са институцијама није успостављен и да НСЗ сарађује са центрима за социјални рад у појединачним случајевима. Према њиховом искуству, веома мало жртава породичног насиља се на овај начин (преко ЦСР) обраћао за помоћ у посредовању при запошљавању, тако да су у 2013. години три жене жртве насиља у породици похађале обуку за активно тражење посла, једна жена је завршила обуку у клубу за тражење посла, пет жена је учествовало на сајмовима запошљавања, једна жена је похађала обуку за потребе тржишта рада и једна је била укључена у функционално основно образовање одраслих.

Подстицање запошљавања и социјалног укључивања теже запошљивих лица, развоја социјалног предузетништва и подршка регионалној и локалној политици запошљавања представља један од три циља политике запошљавања. У оквиру овог циља, дефинисана је мера која се односи на обезбеђење једнаког учешћа жена у мерама активне политике запошљавања, у оквиру које је предвиђена активност на подстицању запошљавања незапослених жена из посебно осетљивих категорија, а међу њима се наводе „жене из сигурне женске куће, односно жртве породичног насиља“.

Као што је већ наведено, у Националној стратегији за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима, у две стратешке области (превенција и систем мера заштите и подршке жртвама), начелно се говори о потреби да се размотри могућност успостављања механизма финансирања програма економског оснаживања који су намењени женама. Акциони план за спровођење ове Стратегије још увек није усвојен.

Подаци Покрајинске службе за запошљавање о спровођењу активних мера запошљавања за 2012. годину показују да међу 2260 жена, које су се током 2012. године у АП Војводини запослиле, спровођењем активних мера запошљавања, није било жена које су преживеле насиље у породици или партнерско насиље. На основу доступних података, није могуће закључити да ли ова група жена није упозната/информисана о предвиђеним мерама запошљавања и samozapoшљавања, да ли послодавци нису упознати с мерама или мере нису спровођене.

Покрајински акциони план за запошљавање у Аутономној покрајини Војводини за 2014. годину³⁹ први пут препознаје жене које су претрпеле насиље као специфичну циљну групу. У оквиру циља који се односи на „Унапређивање социјалне инклузије и једнаког приступа тржишту рада“ и потциља „Уједначавање положаја жена и мушкараца на тржишту рада“, говори о „подстицању запошљавања жена из категорије теже запошљивих лица, између

³⁹ Доступно на: http://www.sprir.vojvodina.gov.rs/images/vesti/2014_02_Februar/PAP_2014.pdf

⁴⁰ Подаци о локалним акционим плановима у другој половини 2013 године прикупљени су од 11 општина које су укључене у пројекат „Интегрисани одговор на насиље над женама у Србији“ који ИСПЗРП спроводи у партнерству са UN Women, UNDP и UNICEF: Апатин, Бачка Топола, Бечеј, Ириг, Кањижа, Ковин, Панчево, Сремска Митровица, Темерин, Вршац, Зрењанин

осталог и жена у ситуацији партнерског и породичног насиља“.

Локални акциони планови⁴⁰ показују сличне праксе у погледу укључивања жртава насиља у породици. У већини случајева, жене жртве насиља у породици нису предвиђене као посебна циљна група. У случајевима када се жртве насиља (не експлицитно жене) начелно препознају као циљна група, оне нису видљиве у конкретним мерама нити су опредељена средства у те сврхе. У једном случају, у оквиру овог циља предвиђена је само једна активност – Развој модела субвенционисања послодавца који запошљавају лица из социјално угрожене популације. Предвиђено је да се модел развија од 1.1.2013. до 31.12.2013. и каже се да у те сврхе нису потребна додатна средства. Понекад се у оквиру појединих мера (нпр. јавни радови) предност даје послодавцима који обезбеђују запошљавање теже запошљивих категорија, али не постоје подаци о начину реализације и висини опредељених средстава.

Законом о социјалној заштити уведене су мере које се односе на запошљавање радно способних корисника социјалне помоћи (члан 86.) којима се предвиђа сарадња центара за социјални рад и организација надлежних за послове запошљавања у спровођењу мера социјалне укључености радно способних корисника права на новчану социјалну помоћ. Међутим, Правилник о активацији радно способних корисника НСП још увек није усвојен, због чега нема података о укључености жена које су преживеле насиље.

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова упутио је упитник свим центрима за социјални рад на територији АП Војводине, како би се стекао увид у број жена које се налазе или су се налазиле у ситуацији насиља, а код којих је планом мера и услуга за заустављање насиља препозната неопходност економског оснаживања. Укупно 26 центара за социјални рад (57,7%) одговорило је на упитник. Према достављеним подацима, 49 жена је упућено на филијалу службе за запошљавање, од којих се само једна запослила и то у трајању од месеца дана. За укупно 84 жене је препознато да је потребно предузети неке од мера за њихово економско оснаживање. Међу предложеним мерама доминирају: мере запошљавања, доквалификације и једнократне новчане помоћи.

2.3. Карактеристике постојећих мера

1. Родна димензија насиља у породици није у довољној мери препозната у националним, покрајинским и локалним стратегијама и акционим плановима који се односе на запошљавање и samozapoшљавање. У случајевима када су наведене као посебна циљна група, жртве насиља у породици представљане су као хомогена група и не препознаје се да насиље у породици непропорционално више погађа жене.

2. Потребне и искуство жена које су преживеле насиље у породичном и партнерском контексту и специфичности њихове ситуације нису у довољној мери препознате у наведеним мерама (обуке за активно тражење посла, учешће на сајмовима запошљавања, обука за потребе тржишта рада). Стога, ове мере најчешће нису у складу с њиховим потребама. Проблем се поједностављено види као искљученост жена с тржишта рада, а решење у њиховом укључивању у постојеће мере запошљавања и samozapoшљавања које су општег карактера и које не уважавају специфичност и сложеност проблема насиља.

3. Видљиво је одсуство интегрисаних услуга и недовољна сарадња институција у креирању и спровођењу мера. Мере су једнодимензионалне и не прави се веза с другим програмима као што су социјално становање, психосоцијална подршка, брига о деци и осталим питањима које представљају потребу жена.

4. Мере нису креиране према могућностима запошљавања у локалној средини у односу на специфичан положај жена (не води се довољно рачуна о вишеструкој рањивости појединих група жена, образовним квалификацијама, самохраним мајкама, здравственом стању, психолошким последицама насиља).

5. Када се ради о жртвама насиља у породици, видљиво је одсуство детаљне анализе проблема. Стратешки документи понекад садрже неадекватне претпоставке. У Националној стратегији запошљавања нпр. каже се да посебну пажњу треба усмерити на кампање за јачање свести о значају укључивања на тржиште рада и мотивацији незапослених лица да социјалну помоћ друштва замене за продуктивно запошљавање, пре свега запошљавањем

у социјалним предузећима. Ово умногоме почива на неадекватном схватању значаја који рад има за жене жртве насиља. Као што је већ речено, и запослене и незапослене жене имају позитиван став према раду, те незапосленост не представља истински избор жене, већ директну последицу економских и других облика насиља у породици којима је жена изложена, и других околности у којима се наша.

6. Не постоје подаци о ефектима ових политика, њихово спровођење није предмет систематског мониторинга и евалуације.

2.4. Добре праксе

Женски центар Ужице

Пројекат Женског центра из Ужица „Прикупљањем и рециклажом текстила до одрживих социјалних услуга за становништво” представља један од пионирских покушаја да се развије модел запошљавања жена из тешко запошљивих група. Пројекат се спроводи од 2010. године, а у различитим временским периодима имао је подршку различитих актера: Град Ужице, „МПП Јединство” Севојно и Национална служба за запошљавање, а остварена је и сарадња с бројним организацијама.

Пројекат се реализовао у две фазе:

1. Формирање социјалног сервиса за становништво.
2. Формирање центра за рециклажу текстила.

До сада је реализована прва фаза пројекта. Наиме, формиран је социјални сервис и у 2010. години његове услуге је користило 280 породица на месечном нивоу, при чему је донирано 16500 комада гардеробе и другог текстила. Сервис тренутно располаже с преко 17500 комада различите гардеробе и другог текстила сортирају за донирање. Прикупљено је 35 тона текстила за рециклажу.

Друга фаза пројекта осмишљена је тако да омогући економску независност и тржишно пословање и подразумева изнајмавање могућности за набавку опреме за рециклажу текстила, чиме би се створили услови за тржишно пословање и економску самосталност. Израђен је бизнис план, дефинисана је потребна опрема за рециклажу и путем пројекта ЕУ за Прегограничну сарадњу Србија – Црна Гора „Прикупљањем и рециклажом текстила до одрживих решења” добијена су средства за набавку дела опреме за производњу предмета од рециклираног текстила, чиме су се стекли почетни услови за изградњу тржишне одрживости. Да би Пројекат постао потпуно одржив, неопходно је набавити још један део опреме која ће се користити за производњу регенерата од рециклираног текстила.

Од укупно једанаест запослених, пет жена је претрпело породично насиље. Од ових пет жена, три су самохране мајке које немају решено стамбено питање, имају незапослену децу или децу која се школују, а две су жене са инвалидитетом.

Иницијатива „За фонд – Против неравноправности!”

Аутономни женски центар, у сарадњи са 24 женске организације цивилног друштва из 20 градова у Србији (окупљене у Мрежи Жене–сиромаштво–развој), од 17. до 24. октобра 2011, спровео је кампању за формирање фонда за жене. Предложене су допуне Закона о равноправности полова (које се односе на могућност оснивања буџетског фонда за подстицање равноправности полова као посебног евиденционог рачуна при буџету Министарства рада и социјалне политике РС и при буџетима локалних самоуправа). Средства из Фонда користила би се за ублажавање последица неједнакости између жена и мушкараца, а нарочито за: сузбијање насиља у породици, економско оснаживање жена, заштиту женског здравља, унапређивање партиципације жена у јавном и културном животу, унапређивање образовања жена, подстицање жена на бављење науком и обезбеђивање равноправног третмана полова у развијању и финансирању спортских активности. Такође, формулисани су и предлози за Одлуке о оснивању Фонда за унапређење положаја жена на националном⁴¹ и локалном нивоу.⁴²

⁴¹ Доступно на: <http://www.zafondzazene.rs/OdlukaOosnivanjuFondaRepublika.html>

⁴² Доступно на: <http://www.zafondzazene.rs/OdlukaOosnivanjuFondaBeograd.html>

Искуства из Хрватске:

Иницијатива невладиног сектора: Модел програма запошљавања за жене које су преживеле насиље, Аутономна женска кућа Загреб, Центар за жене жртве рата – РОСА и Подузетнички центар – РОСА

Полазећи од искустава у примени мера за подстицање запошљавања жртава насиља у породици, дефинисаних у оквиру Националног плана за потицање запошљавања посебних скупина незапослених особа за 2011. и 2012. годину, невладине организације Аутономна женска кућа Загреб, Центар за жене жртве рата – РОСА и Подузетнички центар – РОСА развиле су модел који подразумева деловање на три нивоа:

- 1) Осигурати целовиту и системску помоћ и подршку женама које су преживеле насиље, као и специфична знања и вештине потребне при тражењу посла. У склоности за жене, као и за жене које се овим организацијама обраћају за помоћ, уз психолошку и правну помоћ и подршку, саставља се индивидуални план (према потребама жене) за проналажење посла, напредовање на пословном плану, додатну едукацију и усавршавање, подизање самопоуздања и осећања сигурности у постизању планираних циљева, презентацију личних квалитета, вештина и знања, информисања о загарантованим правима (укључујући и меру за подстицање запошљавања жртава насиља у породици коју спроводи Хрватски завод за запошљавање). Организује се посебан програм од пет тематских радионица (десет дана) које обухватају: комуникацијске вештине, презентацију и самопрезентацију (два дана), писање биографије и молбе (један дан), ИТ технологије и канцеларијске вештине (четири дана), обавезе и права на радном месту (један дан) и додатне информације – додатна права или новине на тржишту рада (један дан). У ову сврху састављен је и Водич – могућности запошљавања за жене које су преживеле насиље, с прегледним информацијама и примерима који могу да послуже женама у тражењу посла (Бего, 2011).
- 2) Редовно користити доступну меру подстицајног запошљавања жена које су преживеле насиље: анализе примене ове мере показују да је веома мало жена запослено на овај начин, те да би се морали обезбедити систематско информисање и доступност информација за све потенцијалне кориснице ове мере.
- 3) Информисање послодаваца о мери суфинансирања запошљавања жена које су преживеле насиље: Истраживање је показало да чак 89% послодаваца није знало да постоје ове мере, а они који су знали нису подносили захтев, јер сматрају да се тражи доста документације, дуго се чека на решавање захтева или због оба наведена разлога, или нису имали потребу (Уред правобранитељице за равноправност сполова и „Оаза”, 2008). Стога је мотивисање послодаваца да примењују ове подстицајне мере једна од битних системских активности.

Safe House Economic Empowerment (SHE-Empowerment – ОНАснаживање)

Основни циљ пилот-пројекта јесте да се жене жртве насиља из Западне Бачке оснаже да започну нове, економски независне животе. Жене (оне које су боравиле у сомборској сигурној кући, оне које је ЦСР регистровао као угрожене, потенцијалне жртве насиља, али и оне које су „локалне лидерке” идентификовале као потенцијалне припаднице ове циљне групе) стећи ће знања, вештине и самопоуздање за запошљавање и самозапошљавање. Ово је последња карика која недостаје у институционалном одговору на насиље над женама (пружање помоћи економског оснаживања уз постојеће услуге физичке и психолошке помоћи), што чини постојећу помоћ далеко ефикаснијом, јер смањује мотиве да се жена врати насилнику.

Специфични циљеви:

- 1) Да сомборска сигурна кућа (ССК) добије нову, самоодрживу услугу с развијеним капацитетима за тренинге, и стручњацима и актерима из приватног сектора који ће помоћи женама да достигну економску независност. У току пројекта, први круг тренинга и курсева у ССК финансираће се из буџета пројекта, а након тога из профита социјалног предузећа при сигурној кући (фактор одрживости након завршетка пројекта);

- 2) Да жене примењују знања и користе новостворену мрежу ССК да започну сопствени посао, нађу нови или напредују на постојећем послу. Биће формирана база података (резултат умрежавања с приватним сектором) — друштвено одговорних организација и појединаца који нуде неку од услуга које женама могу да помогну на путу њиховог економског осамостаљивања (нпр. тренинг, пракса, запослење, помоћ/савет при развијању сопственог бизниса, и слично).

Тренинзи/курсеви у оквиру ССК укључиваће курсеве за развој бизнис планова; курсеве за стицање специфичних вештина (у зависности од интересовања жена и потреба тржишта); и тренинге за стицање социјалних вештина (у светлу економског оснаживања).

Након завршетка пројекта, финансирање нове услуге ССК биће реализовано из профита организације са социјалном сврхом (социјалног предузећа – СП), којом ће управљати полазнице које успешно заврше тренинге. Сврха СП-а биће да континуирано улаже профит у образовање и економско оснаживање жена које долазе у ССК и то ће бити дефинисано статутом организације.

Делатност организације биће производња поврћа у пластеницима, будући да је у односу на друге размотрене опције деловања најприкладније, уз могућност остварења значајног профита. Тржиште продаје је делимично идентификовано, али маркетинг истраживање ће помоћи да још боље таргетирамо тржиште и максимизирамо успех предузећа. С друге стране, женама ће бити омогућено и да, уколико започну стакленичку производњу у оквиру својих домаћинстава, користе и мрежу (набавке и продаје) и бренд које ће настати у току пројекта.

На крају пројекта, очекује се да услуга покаже потенцијал за самоодрживост, и као таква биће документована и представљена доносиоцима одлука, како би се пракса реплицирала у другим сигурним кућама у Србији.

Партнерство и сарадња: Поред Фонда Б92, који је носилац пројекта, партнери су Центар за социјални рад Сомбор и СМАРТ Колектив. Центар за социјални рад Сомбор управља сомборском сигурном кућом и пионир је у увођењу и примени интегрисаног институционалног одговора на насиље над женама. СМАРТ Колектив има искуство у развоју профитних организација са социјалном сврхом и развијену мрежу контаката са актерима из приватног сектора. Велики број невладиних организација је такође изразио интересовање за пројекат и жељу да да допринос током имплементације. Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова и Покрајински секретаријат за пољопривреду, шумарство и водопривреду пружиће институционалну подршку развоју нове иновативне услуге с потенцијалом у Војводини.

3. ПРЕДЛОГ ПРОГРАМА ЗА ЕКОНОМСКО ОСНАЖИВАЊЕ ЖЕНА СА ИСКУСТВОМ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ И У ПАРТНЕРСКОМ ОДНОСУ

3.1. Смернице на којима почива предлог Програма

Практичне политике за економско оснаживање жена које се налазе у ситуацији насиља у породичном или партнерском контексту почивају на општим принципима у заштити жртава насиља у породици дефинисаним у Општем протоколу о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима.⁴³ Поред ових принципа, практичне политике за економско оснаживање жена у ситуацији породичног или партнерског насиља придржавају се и посебних смерница:

1. Индивидуализован приступ: смернице уважавају потребе и специфичности животне ситуације кориснице и њима су примерене и прилагођене.
2. Свеобухватан приступ: поред мера за укључивање на тржиште рада, смернице укључују и програме индивидуалне психосоцијалне подршке, као и активности усмерене на дугорочно унапређивање индивидуалних капацитета жена за укључивање у економски живот.
3. Континуиран приступ: смернице пружају континуирану подршку, прате потребе жена и прилагођавају се новонасталим ситуацијама.
4. Сензибилизација заједнице на проблеме жена које се налазе у ситуацији насиља.
5. Смернице уважавају локалне ресурсе и развијају сарадњу између јавног, приватног и цивилног сектора.
6. Жене са искуством насиља које су кориснице услуга изван јавног сектора, односно које нису регистроване у евиденцији ЦСР, имају права да се пријаве за мере економског оснаживања, самостално или преко својих пружалаца услуга, равноправно са женама које се налазе на евиденцији локалног ЦСР.
7. Послодавци који учествују у спровођењу овог програма у обавези су да обезбеде корисници програма заштиту права на приватност сходно закону, односно да не износе податке о томе да је корисница програма претрпела насиље и да је због тога запослена.
8. Праћење, процена ефеката и промоција добрих пракси интегрални су део ових практичних политика.

3.2. Предлог мера

1) ОПШТИ ПРИПРЕМНИ НИВО

Циљ	Специфични циљ	Мера/Активност	Одговорни	
1 Креирани предуслови за укључивање на тржиште рада жена са искуством насиља	1 1 Дефинисани неопходни предуслови за спровођење програма	1 1 1 Мапирање постојећег стања на институционалном нивоу за спровођење предвиђених мера 1 1 2 Израда препорука за унапређивање нормативног и програмског оквира	ПСПЗРП	
	1 2 Дефинисани критеријуми за учешће послодаваца у програмима	1 2 1 Израдити критеријуме и процедуре за укључивање у програм и праћење односа послодавац–жена и санкционисање и заштите од злоупотреба	1 2 2 Израда Протокола о поступању послодаваца према женама које запошљавају (уговор о поверљивости) 1 2 3 Израда модела субвенционисања послодаваца који запошљавају жене које су претрпеле насиље 1 2 4 Укључивање послодаваца с циљем подизања свести и упознавања с програмом 1 2 5 Укључивање локалних институција и организација у програме – промовисање мултисекторске сарадње 1 2 6 Пружити интегрисану подршку развоју различитих модела социјалног предузетништва (социјална предузећа, организације цивилног друштва са шифром делатности, задругарство и друго), као облику за подстицање запошљавања и samozapošljavanja жена са искуством насиља 1 2 7 Подржати развој и увођење нових, одрживих услуга за економско оснаживање жена у оквиру постојећег система социјалне заштите (нпр програми економског оснаживања у сигурним кућама)	ПСПЗРП, ПСЗСПД НСЗ, ПСЗ ОЦД, ЦСР
		1 2 2		
		1 2 3		
		1 2 4		
		1 2 5		
		1 2 6		
	1 3 Дефинисани критеријуми и начини за укључивање жена у програме запошљавања	1 3 1 Прикупљање података од ЦСР о женама које су преживеле насиље и код којих је планом мера и услуга предвиђено економско оснаживање (лична социјална карта)	1 3 2 Израда критеријума за укључивање жена које су претрпеле насиље у програм запошљавања и samozapošljavanja 1 3 3 Груписање кандидаткиња према могућностима за учешће у различитим специфичним програмима (1) Субвенционисано запошљавање – Интервентни програм; (2) Samozapošljavanje; (3) Запошљавање/samozapošljavanje жена у социјалним предузећима, организацијама цивилног друштва с регистрованом привредном делатношћу, задругама и друго 1 3 4 Израда предлога за унапређивање постојећих и креирање нових модела социјалног становања 1 3 5 Обезбеђивање услуга за бригу о деци 1 3 6 Спровођење јавних позива за доделу бесповратних средстава непрофитним организацијама/ институцијама за развој иновативних програма економског оснаживања жена са искуством насиља	ПСПЗРП, ОЦД, ЦСР
		1 3 2		
		1 3 3		
		1 3 4		
		1 3 5		
		1 3 6		
1 3 6				

2) ПРОГРАМ СУБВЕНЦИОНИСАНОГ ЗАПОШЉАВАЊА/ИНТЕРВЕНТНИ ПРОГРАМ представља почетну фазу подршке и намењен је женама које су најмање конкурентне на тржишту рада и којима је најтеже да остваре економску независност. Овај програм представља у највећој могућој мери субвенционисану иницијативу.

Циљ	Специфични циљ	Мера/Активност	Одговорни
Оснажене и подржане од стране институција и организација, жене са искуством насиља укључене су у тржиште рада и остварују економску независност.	Креирани и спроведени специфични програми подршке и запошљавања за жене са искуством насиља из теже запошљивих група.	Организовање индивидуализованих и континуираних програма психосоцијалне подршке за све кандидаткиње одабране према критеријумима за учешће у програмима.	ПСПЗРП, ПСЗСПД, НСЗ, ПСЗ, ОЦД, ЛС
		Спровођење програма за основну професионалну обуку, као и програма доквалификације и/или преквалификације.	
		Спровођење обука за активно тражење посла или samozapošljavanje – почетна фаза.	
		Развој и спровођење програма за финансијско и дигитално описмењавање за жене кориснице програма (оне којима је потребно).	
		Обезбеђивање каријерног вођења и пружање подршке у обраћању институцијама.	
		Обезбеђивање социјалног становања или других видова помоћи за решавање стамбеног питања уколико је потребно.	
		Обезбеђивање услуге бриге о деци.	
		Менторинг, праћење напредовања и подршка укључивању жена корисница програма, у економски и друштвени живот.	
		Додела субвенција послодавцима за запошљавање жена са искуством насиља према моделу развијеном у тачки 1.2.3.	
		Спровођење мониторинга и евалуација.	ПСПЗРП

3) ПРОГРАМ САМОЗАПОШЉАВАЊА. Програм је намењен женама које могу или желе да се samozapogle и поседују неопходне квалификације, знања и вештине, или желе да их стекну.

Циљ	Специфични циљ	Мера/Активност	Одговорни
Оснажене и подржане од стране институција и организација, жене са искуством насиља укључене су у тржиште рада и остварују економску независност.	Креирани и спроведени специфични програми подршке за жене са искуством насиља из теже запошљивих група.	Организовање индивидуализованих и континуираних програма психосоцијалне подршке за све кандидаткиње одабране према критеријумима за учешће у програмима.	ПСПЗРП, ПСЗСПД, ОЦД, НСЗ, ПСЗ, ЛС
		Спровођење прилагођених програма професионалне обуке, доквалификација и/или преквалификација.	
		Менторинг, каријерно вођење, подршка у обраћању институцијама (писање биографије, израда бизнис плана, обезбеђивање финансија).	
		Промоција и едукација о важности професионалног удруживања на различитим нивоима за жене са искуством насиља.	
		Спровођење обука за samozapošljavanje.	
		Спровођење обуке за samozapošljavanje, samozapošljavanje у области социјалног предузетништва, задругарства или цивилном сектору (регистрована привредна делатност)	
		Пружање подршке након оснивања одговарајућег облика социјалног предузетништва.	
		Мониторинг, праћење напредовања и укључивања жена корисница програма у економски и друштвени живот.	
		Додела субвенције за samozapošljavanje кандидаткиња одабраних према критеријумима за учешће у програму.	
		Обезбеђивање социјалног становања или других видова помоћи за решавање стамбеног питања (уколико је потребно).	
		Обезбеђивање услуга бриге о деци.	
		Мониторинг и евалуација.	ПСПЗРП

Програм за унапређивање превенције и заштите жена из маргинализованих група од насиља у породици и партнерским односима

Сажетак: Програм је саставни део Стратегије за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима у Аутономној покрајини Војводини за период од 2014. до 2020. године. Програм је развила радна група коју су чиниле представнице организација које заступају интересе жена које су у ситуацији насиља и које припадају маргинализованим друштвеним групама. Циљ овог програма јесте превенција и унапређивање заштите од насиља у породици и у партнерским односима према женама из маргинализованих група.

Кључне речи: жене у ситуацији насиља, маргинализоване групе жена, програм, Ромкиње, жене са инвалидитетом, сеоске жене.

1. УВОД

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова, у периоду од 2009. до 2013. године, спроводио је Стратегију за заштиту од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини (у даљем тексту: Стратегија). Стратегија се ефикасно спроводила у свих 45 општина у АП Војводини путем различитих активности, као што су програми едукације за стручњаке који раде на питању насиља у својим институцијама, унапређивање сарадње локалних институција у заустављању насиља у породици и партнерским односима, спровођење истраживања о роднозаснованом насиљу у АП Војводини и успостављање система редовног евидентирања пријављених и процесуираних случајева насиља. Циљ ових активности био је да институционална заштита за жене жртве насиља постане ефикаснија, да се повећа свест јавности о неприхватљивости насиља над женама, као и да се саме жене охрабре да пријаве насиље.

Током спровођења Стратегије и на основу налаза екстерне евалуације, уочена је потреба за изградом и реализацијом специфичног сета активности усмерених на превенцију и заштиту жена које припадају рањивим групама. Екстерна евалуација⁴⁴ је показала да је најмањи напредак у спровођењу Стратегије остварен код повећања разумевања и знања професионалаца о насиљу над женама из маргинализованих група и у пружању специјализованих услуга тим маргинализованим групама. С тим циљем, Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова иницирао је изradу Програма за унапређивање превенције и заштите жена из маргинализованих група од насиља у породици и партнерским односима. Програм је саставни део Стратегије за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима у Аутономној покрајини Војводини за период од 2014. до 2020. године. Овај програм развила је радна група коју су чиниле представнице организација које заступају интересе жена које се налазе у ситуацији насиља и које припадају маргинализованим друштвеним групама. Чланице радне групе су: Свјетлана Тимотић, Ивана Николић (...ИЗ КРУГА ВОЈВОДИНА), Даница Јовановић (Удружење Рома Нови Бечеј), Ана Сађиповић (Удружење Ромкиња „Освит“), Светлана Шарић (СОС Власотинце), Марија Маркуш (Удружење жена „Голбичанка“), Тамара Благојевић (Екуменска хуманитарна организација), Славица Денић (Сектор за ромска питања – Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова), Марина Илеш и Маја Бранковић Ђундић (Сектор за равноправност полова – Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова). Програм је посебно усмерен на унапређивање превенције и заштите Ромкиња, жена са инвалидитетом и жена из сеоских средина.

2. **ЦИЉ ПРОГРАМА:** превенција и унапређивање заштите жена из маргинализованих група од насиља у породици и у партнерским односима.

⁴⁴ Екстерна евалуација пројекта „Ка свеобухватном систему за сузбијање насиља над женама у Војводини, јануар 2009–децембар 2012, евалуацијски тим: Јасмина Кнежевић, Александра Весин Антић, Зорица Рашковић, Мирјана Беара, Ивана Копривица, Татјана Лазор Обрадовић, март 2013

3. НАЈВЕЋИ ИЗАЗОВИ И РАЗЛОЗИ ЗА НЕДОВОЉНУ РАЗВИЈЕНОСТ УСЛУГА ПОДРШКЕ ЖЕНАМА ЖРТВАМА НАСИЉА ИЗ МАРГИНАЛИЗОВАНИХ ГРУПА

Највећи узрок за недовољно развијену подршку женама које су изложене насиљу у породици и у партнерским односима, а које припадају маргинализованим групама, јесу многе предрасуде и слабо разумевање професионалаца о питањима у погледу дискриминације и њених последица, као и комуникацијске специфичности које треба узети у обзир приликом информисања различитих маргинализованих група жена.

4. АНАЛИЗА ТРЕНУТНОГ СТАЊА

Подаци о положају жена жртава насиља из маргинализованих група прикупљени су на основу интервјуа, анкета и искустава жена које припадају овим групама и женских невладиних организација које заступају интересе ових жена. Знатан део информација заснован је на налазима Екстерне евалуације пројекта „Ка свеобухватном систему за сузбијање насиља над женама у АП Војводини“.

4.1. Опште препреке

Традиционално патријархално васпитање о положају жене у заједници, стид и навика да буду несхваћене и одбачене у друштву неке су од главних препрека с којима се суочавају жене из маргинализованих група када је у питању насиље у породици и у партнерским односима.

Живот у изолацији и низак ниво свести о сопственим вредностима утичу на непрепознавање феномена насиља, непознавање сопствених права и недовољну информисаност о надлежностима институција и о законској регулативи за заштиту од насиља.

Основне препреке за пријављивање насиља јесу: страх од последица након пријаве насиља (страх од одмазде супруга или неког члана породице, страх да ће други чланови породице или деца бити зостављани, страх да ће деца бити одузета), економска зависност од супруга, те недостатак подршке породице и непостојање места где могу да оду у таквој ситуацији, као и диспропорција моћи у односу на насилника.

Отежавајући фактори који такође утичу на приступ надлежним институцијама јесу: постојање језичких баријера, физичка удаљеност институција од места у којима живе, као и архитектонске баријере. Удаљеност ромских насеља и сеоских средина, као и слабо развијена комуникациона мрежа, посебно отежавају могућност да се насиље пријави.

На пријаву насиља утиче и низак ниво поверења у институције. Приликом пријаве насиља већина жена које припадају овим групама суочавају се с дискриминацијом, неразумевачем и стереотипним представама професионалаца о групама којима припадају. Сиромаштво се често види као доминантан проблем, док се насиљу придаје мањи значај.

Традиционалне и затворене патријархалне заједнице у којима су жене у подређеном положају и појачане представе о томе да је насиље оправдана и приватна ствар, чине жене са села и Ромкиње изузетно рањивим на насиље. Овакво окружење утиче и на развијену културу трпљења међу женама из ових заједница – ако сам преживела до сад, преживећу и надаље.

Ромкиње – рани и принудни бракови, живот у проширеним породицама, немогућност доношења одлука и учешћа у планирању породице, немогућност да самостално одлучују о свом телу, те очекивања да буду одговорне за живот породице, као и висока толеранција заједнице према насиљу над женама јесу специфичности које Ромкиње чине посебно рањивим и угроженим.

Друштвени положај ромске жене, која је често неписмена или функционално писмена и необразована, незапослена или без могућности да располаже сопственим приходима, не говори језик већинске заједнице или га слабо разуме и недостатак личних докумената, утичу на приступ институцијама и на институционалну заштиту Ромкиња од насиља.

Расизам, недостатак поштовања, стереотипи и предрасуде већинског становништва према Ромима, рефлектују се и у поступању институција у погледу заштите Ромкиња од насиља. Традиционалне вредности и обичаји који утичу на могућност жена да реализују сопствене изборе и изложеност насиљу у породици сматрају се личним избором и животом који је карактеристичан за ромску заједницу.

На излазак из насиља посебно утиче сегрегираност ромских насеља, немогућност жена да се самостално и без пратње обраћају институцијама, неинформисаност о поступцима заштите и недовољна свест о потреби здравствене заштите, велики број деце и недостатак подршке породице и заједнице да се изађе из насиља.

Жене са села – незапосленост и низак ниво образовања, предрасуде о улози жене у породици које се генерацијски преносе, карактеристичне су за жене са села. Традиционалне вредности у погледу брака и породице које се негују у сеоским срединама, а у којима се насиље сматра саставним делом брачног и породичног живота, утичу и на низак ниво свести жена о сопственим правима и могућностима избора. На пријаву и излазак из насиља посебно утичу осећање стида, појачана одговорност за одржавање породице на окупу, склоност ка самоокривљавању за насиље које се дешава. Средина која је благонаклона према насиљу и склона да осуђује жене које су пријавиле и/или напустиле насилне партнере, додатно утиче на мотивацију жена које су у ситуацији насиља да се обрате институцијама за помоћ.

Жене са инвалидитетом – стереотипно мишљење да нико не би повредио на било који начин жену са инвалидитетом посебно је карактеристично за ставове средине према женама са инвалидитетом које су изложене насиљу, као и приликом поступања институција у таквим случајевима. Постојање физичких, комуникацијских и психолошких баријера, као и недовољно развијен систем подршке који је прилагођен женама са различитим врстама инвалидитета, основна су ограничења у поступању институција у погледу насиља над женама са инвалидитетом.

Посебно рањива група јесу мајке деце са инвалидитетом које су у већини случајева економски зависне од насилника, будући да због бриге о детету са инвалидитетом често напуштају посао и не могу да раде. Недостатак подршке породице и заједнице додатни су фактори који утичу на могућност изласка из насиља.

5. ПРИСТУПИ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ ИНСТИТУЦИОНАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Приступ запослених у институцијама са уважавањем, подизање свести о феномену насиља и информисање о могућностима изласка из насиља путем услуга СОС телефона, виде се као начини за задобијање поверења и подстицања жена које припадају маргинализованим групама да пријаве насиље.

За изградњу поверења Ромкиња кључно је премошћавање језичке баријере ангажовањем сензибилисаних Ромкиња или неромкиња које разумеју и говоре ромски језик и које ће им бити подршка у контакту са институцијама. У комуникацији с Ромкињама требало би водити рачуна о разумевању садржаја, док је употреба страних речи и израза апсолутно непримерна.

Активни сеоских жена представљају значајан потенцијал у организовању превентивних активности и мреже подршке. Сензибилизација представница актива сеоских жена за насиље према женама у породици и партнерским односима и успостављање сарадње са институцијама, може да повећа свест сеоских жена о насиљу у породици и да повећа ниво поверења у институције.

Повећању поверења жена са инвалидитетом у институције може да допринесе: приступ са уважавањем, без осуђивања и/или дискриминације жене; обезбеђивање сигурног простора где ће им се веровати и пружити им могућност да о свом животу одлучују самостално; разумевањем начина свакодневних функционисања жене са инвалидитетом/мајке детета са инвалидитетом. Информисање о услугама СОС телефона такође може да подстакне веће пријављивање насиља.

6. ПРЕДЛОЖИ МОДЕЛА

6.1. Израда и имплементација специфичних обука за професионалце за рад с маргинализованим групама жена

Иако су примери насиља над маргинализованим групама жена коришћени током едукације коју је организовао Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова у периоду од 2009. до 2013. године, изостао је систематски и дубљи осврт на маргинализацију као појаву, њене узроке и последице, као и специфичности партнерског насиља којем су изложене маргинализоване групе жена. Стога, опште едукације о насиљу над женама нису могле деловати на још увек учестале предрасуде, па самим тим и на промене у понашању професионалаца/професионалки у опхођењу и решавању случајева насиља над женама из маргинализованих група. Одсуство системског приступа овом проблему, непостојање посебних едукација у погледу дискриминације маргинализованих група, специфичности ситуације насиља и потреба у вези с тим специфичностима, као и недовољна сарадња спроводиоца Стратегије са женским невладиним организацијама које заступају интересе жена из маргинализованих група у ситуацији насиља, уочени су као главна ограничења када је реч о утицају Стратегије на унапређивање превенције и заштите жена из ових група.

Код професионалаца/професионалки који се баве заштитом од насиља у партнерским и породичним односима постоји свест о малом броју пријава насиља над женама из ових група, те су они сагласни у оцени да се жене са села, жене мањинске етничке припадности, Ромкиње и жене са инвалидитетом врло ретко јављају институцијама. Квалитативна анализа у оквиру екстерне евалуације показала је да професионалци имају много предрасуда према женама из рањивих група, да у неким случајевима не препознају да су жене из ових група изложене насиљу, док насиље веома често повезују са сиромаштвом, које јесте значајан фактор али не и једини узрок насиља, а излазак из сирмаштва није мера којом се насиље зауставља. Израда и имплементација специфичних обука за професионалце/професионалке за рад с маргинализованим групама жена у сарадњи са женским невладиним организацијама које заступају интересе жена из рањивих група које су изложене насиљу представља део активности које би требало да допринесу унапређивању превенције и институционалне заштите жена из ових група од насиља.

Специфичне обуке би требало да буду фокусиране на следеће садржаје:

- патријархалне хијерархије и механизми њиховог одржавања;
- појам, врсте и искуства роднозаснованог насиља рањивих група жена;
- специфичности вишеструко рањивих група жена;
- појам, врсте и искуства дискриминације рањивих група жена;
- предрасуде и стереотипи о женама из ових група и о њиховим родним улогама;
- друштвени положај и специфичности живота Ромкиња, жена са инвалидитетом и жена са села.

Тематски садржаји који се односе на жене са инвалидитетом требало би да укључе и специфичне садржаје (круг насиља, врсте насиља, последице насиља, насиље у контексту живота жене с инвалидитетом, социјални и медицински модел инвалидности, специфичности у вези са искуством инвалидности и породичног насиља, приступачност у најширем смислу и системи подршке).

Подстицањем акредитације ових обука може да се обезбеди одрживост програма као и значајан обухват професионалаца који су циљна група едукације.

За имплементацију овог програма неопходно је обезбедити средства у буџету АП Војводине, а у оквиру средстава за спровођење Стратегије за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима у Аутономној покрајини Војводини за период од 2015. до 2020. године у оквиру мере која гласи: обезбедити спровођење и финансирање одговарајуће обуке службеника и стручњака у свим релевантним установама, органима и организацијама за рад са жртвама из посебно осетљивих друштвених група, коју спроводе специјализована удружења грађана и женске

организације које и саме припадају осетљивим друштвеним групама, као што је предложено у Додатку бр. 3.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије.

Рок: континуирано.

Део ових активности могао би да се реализује спровођењем конкурса којим би се подстакле и подржале женске невладине организације да развијају курикулум и реализују дате обуке.

6.2. Увођење специфично усмерених активности с циљем повећања знања и разумевања маргинализованих група жена о доступним услугама и њиховим правима

Током спровођења претходне стратегије није било прилагођеног начина информисања жена из маргинализованих група о насиљу, односно њиховим правима и могућностима. Комуникационе специфичности у вези с различитим маргинализованим групама углавном нису биле узете у обзир. Једини изузетак су жене из етничких мањинских група јер је информативни материјал штампан на пет језика националних мањина које живе у АП Војводини. Комуникацијске препреке – од очитих (у вези са слепим, слабовидим, глувим и наглувим женама), преко језичких (жене из мањинских група, Ромкиње) до начина и приступа информацијама (посебно када су у питању „затвореније“ заједнице, као што су сеоске и ромске) нису превазиђене, нити су развијени специфични комуникацијски приступи за сваку од маргинализованих група.

Повећању информисаности Ромкиња и подстицању да пријаве насиље може допринети подршка жена у које имају поверење са сличним искуствима (искуством насиља); информисање о услугама СОС телефона на српском, ромском и мађарском језику, активности и присуство стручних лица у заједницама може да допринесе повећању поверења у институције система и професионалце. Информативне радионице с практичним примерима, информативне кампање, ТВ спотови на ромском језику и тематске емисије у медијима такође могу да допринесу повећању информисаности и подстакну пријављивање насиља.

Активи сеоских жена представљају значајан потенцијал у унапређивању информисаности сеоских жена о насиљу у породици и партнерским односима. Сензибилизација представница актива сеоских жена за насиље према женама у породици и партнерским односима и информисање о услугама СОС телефона представљају активности којима би се допринело повећању пријава насиља. Поред информативних кампања и ТВ спотова, тематски садржаји о насиљу над женама и информације о врстама помоћи и подршке у локалним медијима и другим локалним информативним ресурсима, такође се сматрају видом информисања који може да допринесе повећању пријава насиља. Имајући у виду регионалне разлике, специфичности одређених сеоских заједница и вишеструко рањиве жене које живе у сеоским срединама, посебно усмерени програми информисања требало би да буду креирани у сарадњи с представницама сеоских заједница и засновани на идентификованим потребама и локалним ресурсима.

Информисање жена са инвалидитетом требало би да укључи различите едукативне садржаје (штампани материјал, информисање путем кратких информативних филмова; информативне радионице с практичним примерима); обезбеђене тумаче знаковног језика за жене са оштећењем слуха; материјале на Брајевом писму и звучне записе за жене са оштећењем вида; информације прилагођене женама са интелектуалним инвалидитетом. Коришћење интернет садржаја и друштвених мрежа такође би требало да буде један од видова информисања жена са инвалидитетом и мајки деце са инвалидитетом.

Специфично усмерене активности с циљем повећања знања и разумевања маргинализованих група жена о доступним услугама и њиховим правима спроводиће се као посебна мера у оквиру Стратегије за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима у Аутономној покрајини Војводини за период од 2015. до 2020. године, а која гласи: иницирати директно учешће професионалаца из свих релевантних установа, органа и организација, у сарадњи са активисткињама специјализованих женских организација, подизање свести грађана и грађанки о проблему

насиља према женама, намењено и прилагођено специфичним потребама и животним околностима различитих циљних група. Организовати активности с циљем бољег информисања јавности о надлежностима релевантних установа, органа и организација и о механизмима заштите институција за људска права.

Активности које су усмерене на посебне циљне групе, а које су наведене у оквиру овог програма, реализоваће се путем Акционог плана за спровођење Стратегије, који се израђује на годишњем нивоу.

Носиоци: покрајински орган управе надлежан за област привреде, запошљавања и равноправности полова, покрајински орган управе надлежан за област здравства, социјалне политике и демографије, покрајински орган управе надлежан за област културе и информисања, Покрајински завод за равноправност полова.

Рок: континуирано.

Подстицање информисаности жена из наведених група такође може да се реализује увођењем ове активности у постојеће конкурсе Покрајинског секретаријата за привреду, запошљавање и равноправност полова, а који су намењени пројектима невладиних организација.

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова део ових активности интегрисаће у свој редован рад с циљем унапређивања већ постојећих активности (увођење звучних записа за жене са оштећењем вида у оквиру интернет-странице www.hocudaznas.org, превод и објава садржаја на језицима националних мањина које живе на територији АП Војводине, обезбеђивање функционисања јединственог СОС телефона за Војводину, припрема садржаја о партнерском и роднозаснованом насиљу за локалне медије у сарадњи с невладиним организацијама које заступају интересе жена које су циљна група, превод и штампање постојећег материјала на језике националних мањина на територији АП Војводине).

Предуслов за пуну реализацију Програма за унапређивање превенције и заштите жена из маргинализованих група од насиља у партнерским односима јесте усвајање Стратегије за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима у Аутономној покрајини Војводини за период од 2015. до 2020. године, израда Акционог плана за спровођење Стратегије на годишњем нивоу и обезбеђивање средстава за његову имплементацију.

Додатак бр. 4

Кодекс родно осетљивог медијског извештавања⁴⁵

Циљ Кодекса родно осетљивог медијског извештавања јесте допринос унапређивању равноправности полова, променом медијске слике жене, повећањем интересовања медија за питања равноправности полова и стварањем једнаких услова за напредовање и усавршавање новинарки и новинара.

Образложење

Држава Србија потписница је свих међународних докумената о спречавању дискриминације на основу пола, укључујући и Конвенцију о елиминацији свих облика дискриминације жена.

Устав Србије, као и други правни документи, гарантује равноправност полова у Србији.

Студија о изводљивости прикључења Европској унији државу Србију обавезује на стварање услова за равноправан третман жена и мушкараца на свим пољима.

Медијска слика жена

Обавеза новинарки/новинара јесте да на поштен, коректан и фер начин говоре и пишу и о женама и о мушкарцима, избегавајући стереотипе и предрасуде.

⁴⁵ Кодекс родно осетљивог извештавања настао је на иницијативу женских организација окупљених у оквиру програма Норвешке народне помоћи ЖЕНЕ ТО МОГУ У МЕДИЈИМА (2005/2006)

Обавеза новинарки/новинара јесте да користе политички коректан говор саображен идејама формулисаним у Декларацији о људским правима: ни једна група (или појединка/појединац) не може бити дискриминисана/дискриминисан језиком само зато што припада другачијој раси, вери, језику, нацији, етничкој групи, полу, добу, језику, полној оријентацији и др.

Обавеза новинарки/новинара јесте да поштују правила српског језика о слагању у роду, броју и падежу и с тим у вези да за занимања која обављају жене – увек када за то постоји могућност – употребљавају женски род. Новинари/новинарке обавезују се да ће избегавати изразе и термине који су последица стереотипа и предрасуда о половима као што су поларитети: лепши, слабији и нежнији пол – за жене, јачи пол – за мушкарце и слично.

Обавеза новинарки/новинара јесте да питању породичног насиља, трговине људима, секс-трафикаинга, чије су жртве најчешће жене, прилазе с дужним поштовањем, без сензационализма.

Равноправност полова

Обавеза новинарки и новинара јесте да промовишу вредности и принципе толеранције недискриминације и међусобног уважавања међу женама и мушкарцима.

Обавеза новинарки/новинара јесте да се баве истраживањем и извештавањем о (не)равноправности полова.

Обавеза новинарки/новинара јесте да се баве истраживањем и извештавањем о свим облицима дискриминације на основу пола.

Обавеза новинарки/новинара јесте да с једнаком пажњом приступају мушким и женским потребама и интересима приликом извештавања, као и да с подједнаком заинтересованошћу говоре и пишу о мушким и женским постигнућима.

Обавеза новинарки/новинара јесте да извештавају јавност о напорима и активностима државе на плану уређења и унапређивања области равноправности полова.

Обавеза новинарки/новинара јесте да извештавају о достигнућима у области равноправности полова како на локалном, националном тако и на глобалном нивоу.

Обавеза новинарки/новинара јесте да прате активности цивилног сектора, женских и других невладиних организација ради побољшања положаја жена.

Равноправан третман жена и мушкараца запослених у медијима.

Обавеза медија је да раде на стварању једнаких услова и могућности за напредак и усавршавање жена и мушкараца запослених у медијима.

Обавеза медија је да раде на стварању услова за једнаку доступност водећих позиција и женама и мушкарцима запосленим у медијима.

Обавеза медија је да креирају атмосферу међусобног поверења, сарадње и коректног односа међу запосленим женама и мушкарцима.